

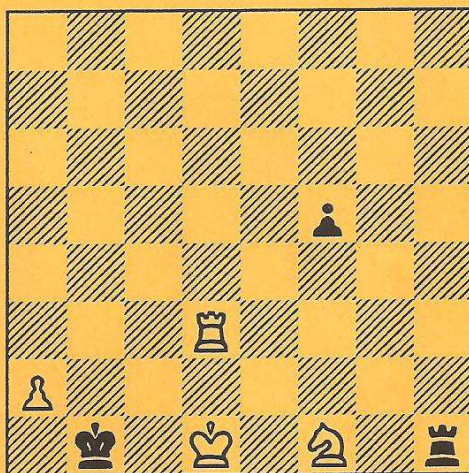

De Schaakmaat
Toptraining

TOERNOOIBOEK

Creatief Jeugschaak Toernooi
17-18 december 1994 in Apeldoorn

OP ZOEK NAAR HET ONVERWACHTE

Wit speelt a3!

Hoofdsponsor:

notariskantoor

DIJKSTRA de GRAAFF

Co-sponsors:

Prima Donna - Georg Fischer WAGA N.V. - Hollander BV - Moret, Ernst & Young
Van Duuren Accountancy belastingzaken - Warenhuis Middellink
DGT-Projects - Schaaknieuws

Apeldoorn, 10 juni 1995
Karel van Delft
Mergelland 79
7325 ZW Apeldoorn
055-601271

Inhoudsopgave

	pagina
- Voorwoord door Karel van Delft.....	4
- Uit het programmaboek	
Een gedachtengang ten geleide door Karel van Delft.....	5
Het programma	7
Op zoek naar het onverwachte door Peter Boel.....	9
Analyse-vragenlijst door Karel van Delft.....	10
Gevaar-Detectie door Karel van Delft.....	11
Het ontwikkelen van schaakcreativiteit door Karel van Delft.....	13
- Creativiteit in het schaken door IM Leon Pliester.....	14
- Ik ben een rund.... door IM Leon Pliester.....	17
- Het denken van de schaker door WIM Renate Limbach.....	19
- Creativiteit en eindspelstudies door IM Joris Brenninkmeijer.....	21
- De kracht van de herkenning door Herman Grooten.....	23
- Leren van thematische stellingen door Karel van Delft.....	25
- De geschiedenis van de theoretische ontwikkeling van het schaakspel door Dharma Tjiam.....	26
- Wat is de invloed van lichamelijke conditie en voeding op aandacht en concentratie? door Kees Gorter, huisarts.....	30
- De menukaart van de speler (KNAU-artikel bij lezing Kees Gorter).....	32
- Speelplezier troef tijdens schaaktoernooi door Peter Boel.....	33
- De eindranglijst	34
- Partijen	35

Voorwoord

Op 17 en 18 december vond er in Apeldoorn onder het motto 'Op zoek naar het onverwachte' een Creatief Toernooi plaats. Er waren lezingen van IM Leon Pliester, IM Joris Brenninkmeijer, IM Herman Grooten, WIM Renate Limbach, de arts Kees Gorter en NM Dharma Tjiam. Gedurende zes ronden werd er op tien borden door 21 spelers gespeeld. Daaronder de complete Nederlandse top tot zestien jaar. In dit toernooiverslag vind je (samenvattingen) van de lezingen terug alsook de gespeelde partijen.

Of een ieder het even gemakkelijk heeft gevonden om nieuwe paden te bewandelen, valt te betwijfelen. Wedstrijdleider Dharma Tjiam beklagde zich in ieder geval halverwege het toernooi over het grote aantal Siciliaanse partijen. Uiteindelijk vond hij enige weerklank, want de laatste ronden werd deze opening minder gespeeld. Wellicht is het zo dat juist op basis van het bekende er originele gedachten te ontwikkelen zijn, maar of dat over het algemeen de achterliggende gedachte was...

In ieder geval was het gezellig voor zover ik kan overzien en heb gehoord.

Vanuit de toptraining van De Schaakmaat sluiten we niet uit dat er in de toekomst meerdere workshop-achtige activiteiten georganiseerd zullen worden. Ideeën zijn welkom.

Op deze plaats nogmaals een woord van dank aan hoofdsponsor notariskantoor Dijkstra de Graaff waar we ook de eerste toernooidag te gast waren. Hulde met name voor Theo Ritsema van dit kantoor die een en ander mogelijk heeft gemaakt.

Creativiteit heeft iets te maken met een attitude, een 'grondhouding', een manier van naar dingen kijken. Mijn verwachting is dat de prikkelende betogen diverse deelnemers eye-openers hebben geboden en tot nadenken hebben gestemd. Op zo'n toernooi zie je daar wellicht niet direct wat van terug. Maar dat het toernooi enige 'tijdbommetjes' heeft geplaatst, zal de toekomst wel duidelijk maken.

'Inspiration is transpiration' wil ik tot slot nog meegeven. Creativiteit, originele gedachten ontwikkelen, kan zich alleen ontwikkelen in samenhang met systematisch studeren. Thema's leren doorgronden, vaardigheden oefenen en wat dies meer zij (ik vind Avni zo gek nog niet). En daarnaast ..... vrij zijn in je gedachten en nieuwe terreinen durven verkennen! Dat bleek op het toernooi niet makkelijk.

Het toernooi was geslaagd.

Karel van Delft (organisator)

Een Gedachtengang ten geleide bij het Creatief Toernooi, 17/18 dec '94 Apeldoorn

'OP ZOEK NAAR HET ONVERWACHTE'

Waarom schaakt een mens? Om de vraagstelling nader toe te spitsen: om de punten of de fascinatie? Misschien wel beide, maar als we diehards als Kotov en Bronstein moeten geloven, holt de toekomst hard achteruit. Gescoord moet er worden en tijd voor reflectie en experimenteren is er nauwelijks meer.

Zonder direct tot theatervoorstellingen met violmuziek (Bronstein) over te hoeven gaan, is aandacht op gezette tijden voor het meer kunstzinnige van het schaakspel op zijn plaats. Schaken kan opgevat worden als een sport, een spelletje, kunst en ook wetenschappelijk benaderd worden. Dit laatste zowel in de systematische partij-analyse als wat betreft de opzet van de training (fysiek, psychologisch, filosofisch).

Het initiatief tot het Creatief Toernooi is genomen vanuit de toptraining van De Schaakmaat. De inzet van het toernooi is om het punten scoren te relativiseren en het denken over schaken te verrijken met nieuwe perspectieven. Uitgaande van het model van Botwinnik (schaken heeft vier aspecten: techniek, fysiek, psychologie, toeval) wordt bij de Schaakmaat gewerkt aan het ontwikkelen van een 'trainingsleer', een methodische aanpak. Verwacht wordt dat het creatief toernooi daar nieuwe impulsen aan zal geven.

Wat het Creatief Toernooi aan perspectieven (eye-openers, een andere manier van denken, aangereikte technieken) oplevert, zal moeten blijken. Sprekers kunnen zienswijzen etaleren, spelers kunnen in partijen ideeën uitwerken en ook middels experimenten en dialogen kunnen nieuwe inzichten verworven worden. Ook wordt wellicht gesproken over partijverzamelingen en boeken als bijvoorbeeld 'Creative Chess' (Avni).

Schaken is een spelletje van mogelijkheden en beperkingen. Daarbij gaat het om meer dan rekenen, techniek of kennis van thematische stellingen en positionele principes. Het gaat ook om strategische concepten waarin tot uitdrukking komt dat een speler 'iets ziet wat zijn tegenstander ook ziet, maar er iets anders bij denkt' (Einstein). Belangrijk daarbij is het spelen en op elkaar in laten werken van appels en peren als materie, ruimte en tijd.

Een waarheid als een koe is dat je dingen waar je niet naar kijkt ook niet ziet. Kijken en denken kun je echter leren, het zijn vaardigheden. Zo is ook creatief schaken te leren, beweert Avni, die hier concrete aanwijzingen voor geeft ('Creative Chess' en 'Danger in Chess'; zie ook Schaaknieuws nrs 300 en 35).

Creatief denken is een vaardigheid. Vaardigheden ontwikkelen kan heel systematisch worden aangepakt ('trapje' 1. Onbewust Onvaardig, 2. Bewust Onvaardig, 3. Bewust Vaardig, 4. Onbewust Vaardig). Nieuwe inzichten kunnen via oefeningen worden omgezet in denkrouines. Via oefeningen is creatief denken te ontwikkelen en in partijen is het via vuistregels (m.b.t. zelfmanagement en denkprocessen) op te roepen.

Via een methodische aanpak en technieken als het werken met diagrammen ('Encyclopaedie zum Mittelspiel', Wienigk) kunnen dergelijke processen wellicht heel efficiënt doorlopen worden.

Interessant is in dit verband ook onderzoek naar de 'Flow' (een bewustzijnstoestand die zich kenmerkt door zelfbewust, geconcentreerd, energiek, 'ontdekkend' bezig zijn). Een dergelijke mentale instelling komt wel eens 'per ongeluk' tot stand, maar kan waarschijnlijk ook worden opgeroepen. Niet als 'produkt' (= kunstje leren bij een psycholoog), maar als 'proces' (= verwerven van zelfinzicht, zelfmanagement).

Hiertoe dient bijvoorbeeld de 'Analyse-Vragenlijst' (Tjiam, Van Delft, Limbach; zie Schaaknieuws 22). Interessant onderzoek is verder gedaan door Roma Long ('Zelf-analyse voor schakers', doctoraal-

onderzoek, '94). Waarmee maar aangegeven is dat er op diverse plekken in de wereld wordt nagedacht over creatief schaken. 'Niets is zo praktisch als een goede theorie' en soms komt er wat toepasbaars uit onderzoek en denken voort.

Creativiteit wordt soms opgevat als intuïtie, en daarmee als iets magisch en ongrijpbaars. Intuïtie is het onbewust verwerken van informatie. Hoewel het 'ruimte geven aan ons denken' (Flow) ons eerder op onverwachte mogelijkheden doet stuiten, hoeft intuïtie geen 'toevalstreffer' te zijn. Toeval is het gevolg van alles wat onbekend en onbeheersbaar is. Door onderzoek en reflectie is het onbekende deels bekend te maken en het onbeheersbare deels te beheersen. Intuïtie is daarmee deels trainbaar.

Een trainingsidee is om een rollenspel te doen. Lees bijvoorbeeld over Tal en speel partijen na. Ga vervolgens tegen een computer of een mens Talliaans spelen. Overdenk wat het aan nieuwe inzichten oplevert en formuleer die op papier. Een ander idee: inventariseer paradoxale/intuïtieve stellingen. Ga na waarom ze schijnbaar tegenstrijdig zijn en tegen je verwachtingspatroon indruisen.

De psychologie leert dat verwachtingen van mensen hun waarnemingen bepalen. Het ONVERWACHTE zien ze daardoor niet. Verwachtingspatronen zijn echter via training flexibeler te maken en het eigen denken is te vormen (geconditioneerde denkpatronen te doorbreken). Omgaan met 'het ongewone' is systematisch te trainen omdat er 'logica in de gekte' is (zie 'Creative Chess' van Avni voor een trainingsmethodiek). Hierbij sluit aan dat creativiteit ook wel gedefiniëerd wordt als 'het probleem anders benoemen'. Newton zei al dat een goed gestelde vraag het halve antwoord oplevert.

Creatieve spelers kenmerken zich door een onafhankelijke geest ('open mind'), ze gaan hun eigen weg. Ze denken 'divergent', d.w.z. ze denken niet via één standaardmethode (convergent), maar passen uiteenlopende vormen van redeneren toe. Ze denken niet zwart-wit en hebben oog voor uiteenlopende benaderingen voor problemen. Ze denken in termen van processen in plaats van produkten. Ze combineren een nuchtere aanpak van het herordenen van gegevens met fascinatie voor de originele vondsten waar dat toe kan leiden. Ze zijn gecharmeerd van onzekerheden, willen grenzen verleggen (Voor denkfases van Guilford: zie inleiding 'Creative Chess' van Avni). Ook voelen creatieve spelers zich niet gehouden aan standaardregels (zie stelling 1, partij Fischer in 'Creative Chess'). Hoe makkelijk is het leven als je alleen maar na-aapt. Maar hoe mooi ook kan het zijn de saaiheid de oorlog te verklaren, al leidt het af en toe tot smartelijke taferele. Tot troost mag gelden dat een nieuw verworven inzicht duurzamer is dan een gewonnen partij.

Schakers kenmerken zich door uiteenlopende stijlen. Hierbij speelt hun persoonlijkheid een rol. Zeker voor jeugdspelers geldt dat het een doodzonde is, zich al te vroeg op te sluiten in het keurslijf van een eenzijdige speelwijze. Waarschijnlijk is het zo dat functies als een goed geheugen, ruimtelijk inzicht enzovoort niet bij iedereen even sterk in aanleg aanwezig zijn. Het is dan wellicht nuttig vooral voort te borduren op je sterke kanten. Echter: niet te vroeg! Voor het Creatief Toernooi zou je ook kunnen inventariseren wat je zwakke kanten zijn. Niet gehinderd door onnodige zelf opgeroepen stress (het is geen NK) zou je voor jezelf enige doelstellingen kunnen formuleren voor het toernooi. Dat kan uiteenlopen van het uitlokken van een dynamische stelling tot een pioneespel tot het omschakelen van positioneel naar tactisch spel tot ...??

Wat creativiteit precies is, is wellicht nog niet duidelijk. Gelukkig maar, anders zou het Creatief Toernooi overbodig zijn. Dat kan nu nog heel wat onverwachte inzichten en spelsituaties opleveren. Toch een voorzetje: Creativiteit is een trainbare manier van denken, die leidt tot meer mogelijkheden zien, benutten en ontwikkelen. Het is grote verwachtingen hebben van het onverwachte.

Karel van Delft

Programma zaterdag:

- Opening Karel van Delft	10.00-10.15
- Lezing Leon Pliester	10.15-11.00
- Ronde 1 (1e zet hoofdsponsor) (simultaan voor sponsors; Limbach)	11.00-12.00
- Lezing Kees Gorter	12.00-12.15
- Bespreking partij ronde 1 - Pliester	12.15-12.45
- Pauze	12.45-13.00
- Lezing Herman Grooten	13.00-13.45
- Ronde 2	13.45-14.45
- Bespreking partij ronde 2 - Grooten	14.45-15.15
- Pauze	15.15-15.30
- Lezing Renate Limbach	15.30-15.45
- Lezing Joris Brenninkmeijer	15.45-16.45
- Ronde 3	16.45-17.45
- Bespreking partij ronde 3 - Brenninkmeijer	17.45-18.15
- Einde	18.15

Programma zondag

- Ronde 1	10.00-11.00
- Analyse met tegenstander	11.00-11.15
- Lezing Dharma	11.15-11.45
- Pauze	11.45-12.00
- Ronde 2	12.00-13.00
- Analyse met tegenstander	13.00-13.15
- Pauze	13.15-13.30
- Ronde 3	13.30-14.30
- Analyse met tegenstander	14.30-14.45
- Pauze	14.45-15.00
- Jureren eigen partijen in groepjes	15.00-16.00
- O.l.v. Tjiam doornemen 5 geselecteerde partijen + creatiefste stelling kiezen	16.00-17.00
- Prijsuitreiking	17.00

Locaties/tijden:

17 december (10.00-18.00 uur):	Notariskantoor Dijkstra de Graaff, Vosselmanstraat 260
18 december (10.00-17.00 uur):	De Stolp, Violierenplein 101 (zij-ingang)

Spelers:

Nederland: Jochem Aubel, Joost Berkvens, Sybolt de Boer, Lucien van Beek, Richard Berendsen, Martijn Dambacher, Khoa Do, Erik v.d. Doel, Remko van der Erf, Sipke Ernst, Frank van Tellingen, Hylke Veenstra, Jeroen Willemze.
Apeldoorn: Marc Jonker, Merijn van Delft, Erik Smit, Tim Rimmel, Jelmar Loman, Tim Lammens, Jeroen Dolsma

Sprekers:

Kees Gorter (arts): medische aspecten
IM Joris Brenninkmeijer: creatieve eindspelen
IM Herman Grooten: trainingsmethoden, creatief trainen
IM Leon Pliester: creatieve openingen
WIM Renate Limbach: het denken van de schaker
NM Dharma Tjiam: historische ontwikkelingen i.h. schaakdenken

Coördinatie: Karel van Delft
Wedstrijdleider: Dharma Tjiam

Speelwijze:

- eerste dag vierkampen
- tweede dag zwitsers met behoud punten eerste dag

Ruimten: speelzaal, simultaan/analysezaal, entree

Klokken: digitale DGT-klokken, 30 min. pppp

Simultaan: voor de sponsors is er een simultaan tijdens de eerste ronde (bij voldoende ruimte ook voor andere geïnteresseerden)

Prijzen:

Meest creatieve partij: digitale klok
Hoogste score: halfjaar abonnement op Schaaknieuws

Toernooiboek:

Sprekers en spelers krijgen achteraf een toernooiboek met de verzamelde partijen; geïnteresseerden kunnen het bij De Schaakmaat bestellen

Consumpties: tegen redelijke prijzen verkrijgbaar

Schakers zoeken in creatief toernooi naar de Steen der Wijzen

Op zoek naar het onverwachte

ternationaal meester Leon Pliester een onorthodox openingsysteem voor de zwartspeler. Kees Gorter, huisarts in Apeldoorn en vader van de succesvolle jeugdspeler Janko Gorter, gaat dieper in op medische aspecten van het schaken. Internationaal meester Herman Grooten, net terug van het coachen van junioren op het Europees kampioenschap, bespreekt een aantal trainingsmethodieken. Ex-Nederlands dameskampioene Renate Limbach, psychologistudente en schaaktrainster in Apeldoorn, houdt een verhandeling over het denken van de schaker. Joris Brenninkmeijer, afstuderend psycholoog en internationaal meester, heeft een experiment met de aanwezigheid van schakers op het oog. Op 18 december geeft de Nijmeegse nationale meester Dharmia Tjiam, die ook Apeldoornse jeugd traint, een historisch overzicht van het schaakdenken, met de nadruk op de ontstaansgeschiedenis van nieuwe ideeën.

Black Box

Uitgangspunt van het programma zijn de boeken van de Israëlische schaakmeester Amatzia Avni. Deze psycholoog stelt dat schaakcreativiteit een vaardigheid is die door gedisciplineerde training ontwikkeld kan worden. „Bekend zijn met een rijk repertoire aan plannen, stellingen en ideeën, vergroot de kans op het verkrijgen van de juiste gedachten op het juiste moment.” Psycholoog Karel van Delft, organisator van het evenement, vindt dat het 'vrije denken' bevordert

kan worden door een combinatie van fascinatie voor en kennis van het spel. Het streven naar een mooie partij is bij wijlen belangrijker dan het sportieve resultaat. „Creativiteit is een trainbare manier van denken, die leidt tot meer mogelijkheden zien, benutten en ontwikkelen. Het is grote verwachtingen hebben van het onverwachte.”

De creatieve ingeving ontstaat echter pas wanneer de speler de grip op de stelling loslaat. Uit eigen ervaring weet ik dat de mooiste, meest onverwachte invallen ontstaan uit wanhoop; in een situatie waarin gewone zettingen geen soelaas meer bieden. De oorsprong van de geniale vonk is daarom nog een 'black box'.

Wat de kans op zo'n 'inval' vergroot kan worden door discipline lijkt mij dan ook discutabel. Spelers met een afschuwelijke kater kunnen de meest verrassende combinaties op het bord toveren. Dat zij überhaupt op het voorgeschreven tijdstip aan het bord verschijnen kan als een bewijs van discipline worden opgevat, maar ik denk niet dat Avni dat bedoelt. De flits van inzicht lijkt hier te worden veroorzaakt door een kortsluiting in een bijna hallucinerend brein. Misschien heeft Gorter hier een mening over. Bovendien zit ook de zwakste huisschaker boordevol originele ideeën. Dit verklaart de aantrekkingskracht van het schaakspel voor spelers van iedere klasse. De kracht van de sterke speler bestaat juist hierin, dat hij deze wil plannen in goede banen kan betu-

gelen. Spelers die aan veel toernooten deelnemen, kennen verder het gevoel overschaakt te zijn. Zij zijn de frisse kijkers kwijt en zoeken vaak vergeefs naar creatieve oplossingen.

Medium

Wat is creativiteit eigenlijk? Mijn oude Koenen-Endepols geeft aan het woord 'creatie' simpelweg de betekenis 'schepping'. In hoeverre scheppen wij op het schaakbord nieuwe mogelijkheden? Kan dat wel? De zeer originele schaakmeester en denker Dr. Savielly Tartakover zei: „De fouten zijn al aanwezig; ze wachten er alleen op gemaakt te worden.” Het is bekend dat de fout en de geniale inval dicht bij elkaar liggen.

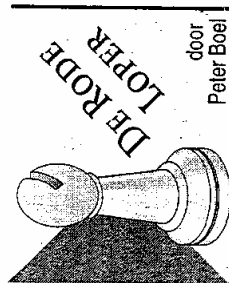
Eris veel geschreven over de vraag of het schaakspel een kunst, een wetenschap of een sport is. Het artistieke aspect is naar mijn mening belangrijker. Vooraanstaande kunstenaars beweren altijd dat zij slechts een medium zijn dat van hogerop ingegeven informatie doorgeeft. De mogelijkheden op

het schaakbord zijn ontelbaar, maar ze zijn al aanwezig voordat de partij begint. Schaakcreativiteit, in de zin dat er iets uit het niets wordt geschapen, bestaat dus misschien niet eens.

Avni merkt terecht op dat creativiteit opgevat kan worden als het opnieuw verwerken van bekende elementen en verbindingen. Het is de kunst om oude ideeën in een nieuw jasje te steken. Daarom kunnen we beter spreken van inventiviteit of vindingsrijkheid: het vermogen van de speler om in een voor hem nieuwe situatie de juiste oplossing te vinden.

Voldoende gesprekstof dus voor een zeer interessant weekend. Is een onderzoek naar het wezen van schaakcreativiteit een soort vergeefse zoektocht naar de Steen der Wijzen, die lood in goud verandert?

En wat dan nog? Met Oscar Wilde ben ik van mening dat alles dat enige waarde heeft, nutteloos is. En iets nuttelozers dan het schaakspel bestaat niet!

door Peter Boel

Analyse-vragenlijst

Bij de jeugdafdeling van 'De Schaakmaat' is vorig jaar een toptraining gestart. Bij deze trainingen wordt geregeld gebruik gemaakt van een 'analyse-vragenlijst'. Deze vragenlijst is ontwikkeld door Dharma Tjiam (schaaktechnisch), Karel van Delft (psychologisch) en Renate Limbach (suggesties).

Karel van Delft

De bedoeling van de lijst is om jeugdspelers te helpen partijen grondig te

analyseren. De schaaktechnische vragen helpen bij problemen als uitdagingen een sterke/zwakte analyse (waarvoor de training gericht inhoud gegeven kan worden). Bij het psychologische gedeelte geldt dat antwoorden aaniëding kunnen zijn tot een andere beschouwing door speler en coach/trainer. Als spelers problemen als uitdagingen ervaren (Van Mil) en trainers vanuit hun eigen ervaringen spreken zonder psychiaterij te spelen, kan het doornemen van de lijst nuttige eye-openers bieden. Of in ieder geval aandachtspunten, waarmee men el-

Tactische middelen /combinatiemotieven

Deze middelen zijn gericht op het verkrijgen van de voordelen die in de lijst van Steinitz worden genoemd.

- voordelige ruil
- tweevoudige aanval
- penning
- uitschakelen van de verdediging (slaan/wegjagen)
- dubbele aanval
- afrekaanval/schaak
- röntgeaanval/schaak
- onderbreken
- lokken
- blokkeren
- magneetcombinatie
- koningsaanval
- bezetten van de zevende rij
- jagen en richten
- veld- of lijnruiming
- tempowinst
- stukken binden en/of overbelasten
- zeldwang
- stille zetten

blemen oplossen begint immers met het stellen van de juiste vraag (Newton). De vragenlijst is dus geen test met een gestandaardiseerde score, maar een hulpmiddel tot nadere duiding van aandachtspunten.

Overigens wordt door jeugdspelers van De Schaakmaat in dit verband ook regelmatig van een dagboek gebruik gemaakt. Hierin worden afspraken, varianten, ervaringen en verworven inzichten in de vorm van vuistregels genoteerd (wat moet bijdragen aan een 'expliciete mentale grammatica' en daardoor betere speelplannen en zelfmanagement; hierover meer in een latere bijdra-

Elementen van Steinitz

- a. Blijvende voordelen:
- materieel voordeel
  - slechte koningspositie
  - vrijrijn
  - zwakke pionnen
  - zwakke velden
  - groepestregel
  - sterk pionnen centrum
  - loperpaar in open stelling
  - controle van een lijn
  - controle van een diagonaal
  - controle van een rij
- b. Tijdelijke voordelen:
- slechte positie van een stuk
  - gebrek aan harmonie in de positie van de stukken
  - voorsprong in ontwikkeling
  - stukkenconcentratie in het centrum
  - ruimtevoordeel

Schaaktechnische vragen

1. Welke opening werd er gespeeld? Speel je hem vaker? Waarom? Ken je de ideeën van die opening? Ken je de trusservan? Is het een rustige of een agressieve opening?
  2. Tot welke zet kende je de opening (tip: kijk eens na over te vinden is)?
  3. Waren er opmerkelijke dingen in de opening? (bijv. zetverwisselingen, onnodig tempoverlies)
  4. Over welke zetten heb je lang nagedacht? Waarom?
  5. Door welke zetten van je tegenstander werd je verrast? Wat had je wel verwacht en wat had je daarop gepland?
  6. Welke zetten van jezelf en je tegenstander vind je erg slecht? Waarom? Heb je vooral actief (initiatiefrijk) of passief (afwachting) gespeeld? Waarom?
  7. Welke zetten van jezelf en je tegenstander vind je erg goed? Waarom?
  8. Bekijk de lijst van Steinitz. Waren er momenten in de partij waarin jij of je tegenstander één van de voordelen kreeg? Welke fout was hier de oorzaak van? Wat waren de gevolgen voor de partij?
- Bij welke zetten begon je met de uitvoering van een plan? Kun je in woorden omschrijven wat dit plan precies inhoudt? Denk je nu dat het een goed of een slecht plan was? Ben je op een bepaald moment van plan veranderd? Waarom?
10. Weet je ook welk plan je tegenstander heeft gevolgd? Vind je dat je daar tijdens de partij genoeg aandacht aan hebt besteed? Wat is jouw oordeel over dat plan?
  11. Waren er momenten in de partij dat je geen idee had wat het plan zou moeten zijn? Wat was de reden voor de zet die je toen uiteindelijk hebt gespeeld? (tip: be- ter een klein plan of een ma- tig plan, dan geen plan).
  12. Was je bekend met het type stelling? Zo, ja geef dan aan waar je het type stelling van kent. Zo, nee vond je het moeilijk een plan te vinden? Waarom?
  13. Had je de mogelijkheid iets te offeren? Waarom heb je het wel of niet gedaan?
  14. Heb je op een gegeven mo- ment de keuze gehad tussen een tactische of een positi- onele strijd? Waarom heb je gekozen voor het één of het ander? Speelde de sterke van je tegenstander een rol bij die keuze?
  15. Welke tactische middelen heb je gebruikt?
  16. Zijn er mogelijkheden ge- weest om af te wikkelen naar een bepaald soort eindspel? Waarom heb je dat wel of niet gedaan?
  17. Heb je op bepaalde cruciale momenten over alternatie- ve voortzettingen nage- dacht? Wat waren de voort- zettingen en wat voor soort stelling zou er dan zijn ont- staan?
  18. Wat was de beslissende fout in de partij? Waarom?
  19. Welke suggesties heeft je te- genstander na afloop ge- daan?
  20. Welke onderwerpen ga je n.a.v. deze partij (nog eens) bestuderen?
  21. Welke schaaktechnische vuistregels kun je voor jezelf halen uit deze partij?
  22. Wat vond je het meest leer- zame van deze partij?

ge). Ook worden af en toe in kleine groepjes beantwoorde vragenlijsten vooraf uitgedeeld en later in de groep besproken. Veel schaamte blijkt dan alras vals. Psychologie als begrip blijkt na enige introductie ook weinig weerstanden te ontmoeten bij menigeen. In de werkdefinitie 'psychologie gaat over hoe mensen denken en zich gedragen' blijken zelfs heel jonge jeugdspelers zich rap te herkennen. Eveneens blijken een aantal verworven inzichten gehanteerd te kunnen worden. Uit zelfgehouden enquêtes blijkt driekwart van de deelnemers aan jeugdtrainingen in psychologie geïnteresseerd te zijn. Ten aanzien van ervaringen met deze lijsten houden Dharma, Renate en ik ons aanbevolen. Overigens bleek ook tijdens het laatste Haskoning-toernooi dat diverse trainers vrijuit van gedachten willen wisselen over trainingsmethoden en achterliggende visies. Dat is hoopgevend, want ten aanzien van het ontwikkelen van een trainingsleer staat het jeugdschaak nog in de kinderschoenen. Om in die toestand verandering te brengen zullen we vanuit de praktijk en de wetenschap toch enige dialektische processen op gang moeten zien te brengen.

Schaakpsychologische vragen

1. Met welke verwachtingen begon je de partij? Waarom?
2. Hoe voelde je je? Waarmee is dat uitgekomen?
3. Wat wist je van je tegenstander? Heb je daar rekening mee gehouden? Hoe?
4. Had je psychologische problemen tijdens de partij (zenuwen, twijfel, overmoed, gretigheid, faalangst, gebrek aan wilskracht enz.)?
5. Heb je last van 'slachte eigenschappen' tijdens de partij? (bijv. te snel een stuk aanraken)
6. Hoe was je zelfbeheersing?
7. Hoe was je concentratievermogen?
8. Hoe was het tijdsverbruik (ook van je tegenstander)?
9. Wordt je gestoord door dingen die om je heen gebeuren?
10. Heeft de tegenstander psychologische trucs uitgehaald? Hoe reageerde je daar op?
11. Was je vermoed (vooral, achteraf)? Zo ja, hoe kwam dat?
12. Hield je teveel vast aan je eigen plan of hield je ook rekening met het plan van je tegenstander?
13. Kon je makkelijk besluiten nemen?
14. Heb je inspanning en ontspanning afgewisseld?
15. Was je bang voor je tegenstander? Zo ja, waarom?
16. Hoe creatief was je in deze partij?
17. Heb je je tegenstander laten zien hoe je je voelde (heb je bijvoorbeeld laten merken dat je onzeker was)?
18. Hoe was je humeur? Had dat invloed op je spel?
19. Raakte je in paniek tijdens de partij? En je tegenstander? Zo ja, op welk moment
20. Deed je aan 'hoopvol denken' tijdens de partij ('ik doe dit omdat m'n tegenstander dan misschien wel dat doet')?
21. Was je met de partij zelf bezig of meer aan het denken over de uitslag, het puifiek, je tegenstander, twijfel?
22. Had je zin om goed te spelen? Waarom wel/niet?
23. Wat deed je toen het moeilijk werd?
24. Heb je je vooraf ingesteld op een goede uitslag (1-0) of op het spelen van een zo'n goed mogelijke partij?
25. Heb je blinders begaan? Zo ja, waardoor?
26. Heb je in je eigen tempo de partij gespeeld of heb je je laten beïnvloeden door het tempo (langzaam, snel) van je tegenstander? Was dat in deze partij verstandig?
27. Heb je gevochten tot alle mogelijkheden benut waren?
28. Heb je je tijd goed verdeeld? Heb je voldoende tijd uitge trokken om je te verdiepen in de cruciale momenten tijdens de partij?
29. Heb je bepaalde voortzettingen niet verder bekeken omdat ze 'voor je gevoel toch niet konden'?
30. Heb je je op een of andere manier laten beïnvloeden door het gedrag van je tegenstander?
31. Kun je na afloop 'afscheid' nemen van een partij?
32. Heb je je geërgd aan je tegenstander? Waarom?
33. Heb je af en toe getekend wat je zou doen als je de tegenstander was?
34. Welke dingen ga je voortaan anders doen?

Gevaar-Detectie

Als vervolg op 'Creative Chess' heeft de Israëlische schaakmeester en psycholoog Amatzia Avni een boekje onder de titel 'Danger in Chess' het levenslicht geschonken.

Karel van Delft

De ondertitel van het geschrift draagt de titel *How to avoid making blunders*. Aangezien het werk van vele uren noeste schaaarbeid in voorkomende gevallen door één uitlijder ongedaan maakt wordt, is er ongetwijfeld her en der belangstelling voor dit thema. Sommigen calculeren het blunderfenomeen kennelijk in ('Schaken, mijne heren, is een geluks spel. Want wie heeft zichzelf in de hand', aldus Donner in de *Koening*), anderen sluiten niet uit dat het spook deels be teugeld kan worden. Tot die laatste categorie kan Avni Hij wijst er op dat het belangrijk is dat een schaker weet op welke momenten valt echter niet mee. In te genstelling tot bijvoorbeeld

een voetbalwedstrijd moet het publiek z'n muil houden en is het gevaar lang niet altijd even goed zichtbaar. In veel situaties geldt derhalve: de schaker weet niet, hij taxeert. Het is Avni opgevallen dat sterke schakers minder blunderen dan minder sterke schakers. Hij werpt de vraag op 'hoe doen ze dat?' en suggereert dat het antwoord op die vraag significante implicaties voor de schaakwereld in zich draagt. Het gaat er volgens hem om dat relevante gevaarsignalen worden gedetecteerd, wat alleen mogelijk is op basis van het karakteriseren en definiëren van dergelijke signalen (zicht leidt tot grip). Het gevaarinstinct kan zijns inziens aangescherpt worden indien een schaker weet welke thematische posities gevaar in zich dragen. Interessant in dit verband ook is de *Enzyklopädie zum*

Mittelspiel, waarin H. Wienig ingaat op de compositioneel herkennen van thematische stellingen in het schaakdenken (daarover een andere keer meer). Omdat wetenschappelijk onderzoek ontbreekt, onderbouwt Avni z'n betoog noodgedwongen met particuliere gedachten, ideeën en theorieën.

In diverse hoofdstukken bespreekt hij onderwerpen als hoe gevoel voor gevaar opgevat kan worden en laat hij voorbeelden zien van algemeen voorkomend tekortschieten van het gevaargevoel. Tal van factoren kunnen daar een rol bij spelen, zoals de reputatie van de tegenstander, het bekend lijken van de stelling, het feit dat de partij gewonnen lijkt e.d.

Op deze plaats wil ik wat nader ingaan op het zevental hoofdstuk waar uit de doeken wordt gedaan hoe

men een beter gevoel voor gevaar kan ontwikkelen en tijdig kritieke momenten kan ontdekken. Avni stelt dat gevaardetectie geen game maar een trainbare vaardigheid behelst. Allereerst dient de schaker de juiste attitude te ontwikkelen. Hieronder worden verstaan:

- 1) Een behoorlijk (liefst domeinspecifieke) mate van paranoia - waarbij de Russen getuige een ci-taat van Satov in het voordeel zouden zijn - (uit onderzoek van Avni e.a. blijkt ook dat ervaren schakers op de MMPI-test hoger scoren op paranoia schaal, echter: een correlatie is nog geen causale samenhang).
- 2) Een flinke portie zelf-kritisch vermogen ('double-check') en attent zijn op wishful thinking.
- 3) Methodisch zoeken naar mogelijke gevaren.
- 4) Profylactisch denken, m.a.w. anticiperen op de plannemakerij van de tegenstander.

Voor jeugdschakers gebruiken wij in onze eigen training bij De Schaakmaat daarvoor de kreet SSAP (Schaak, Slaan, Aanvallen-de zet, Plan), een ezelsbruggetje dat als tweede mesje werkt ('philosophie-principe'). Voor jeugdspe- lers verdient overigens wel-

licht de suggestie van schrijven deze aanbeveling om een 'au/whauh'-schrift aan te leggen. Hierin kun je uit-geprinte mooie combinaties en gekozen voortzettin- gen, alsook blunders opte- men. Gegeven de impact van visueel materiaal, kan deze methode wellicht bij- dragen aan het vergroten van het referentiekader van aanvalstechnieken alsook de vaardigheid van gevaar- detectie.

Dat Avni bovenstaande vier punten in relatie brengt met de noodzaak om ten alle tij- de de respect voor je tegen- stander te houden, doet me denken. Met enig leedwezen constateer ik regelmatig dat talentvolle jeugdspelers op hun bekjes gaan bij het 'kneusjes stampen' als ze tegen minder begenadigden (of getrainden?) onder ons moeten spelen. In de paragraaf 'Coaching tech- niken' stelt Avni dat het essentieel is dat wordt aan- geleerd dat zelfs in de meest belofterijke stelling gevaar schuilt. Hij noemt diverse aandachtspunten:

- a) Demonstreren dat fede- re stelling verknald kan worden (en vice versa er bijna altijd kansjes zijn); jeugdspelers kan in dit verband de vuistregels van de 'chaos-toeval' strategie worden aange- leerd: 1. Door de stelling complex te maken de tegenstander meer kans

op fouten maken te ge- ven (en jezelf meer kans op loevallige tactische mogelijkheden), 2. Het initiatief proberen over te nemen, 3. Offeren.

- b) Het tonen van de invloed van kleine details op het partijverloop.
- c) De 'worst-case' tech- niek: spelers eigen par- tijen laten bekijken van- uit het perspectief 'hoe kan ik m'n stelling ruïne- ren' (met als oefening 'verlies zo snel moge- lijk').
- d) Stellingen blijvend dyna- misch evalueren (een- slaapverwakkend ogen- de stelling kan door een tactische mogelijkheid opeens exploderen, bij- voorbeeld door een lan- ge rochade op de 18e zet).
- e) Bij elke zet standaard mogelijk gevaren na- gaan.
- f) Tweesnijde stellingen bestuderen.

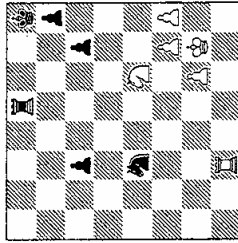
Avni lardeert zijn betoog met 146 stellingen die over het algemeen goed trai- ningsmateriaal, e.g. dom- weg mooi en/of leuk zijn.

Nadat hij heeft geschetst hoe men gevaren kan leren onderkennen, wijst Avni er in het laatste hoofdstuk op hoe die kennis weer ge- bruikt kan worden bij de- lict: 1. Door de stelling complex te maken de tegenstander meer kans

schaakspel; je kunt het zo ingewikkeld maken als je wilt.

Een kritische kanttekening bij de door Avni gekozen voorbeeldstellingen is nog wel op z'n plaats.

Andersson - Piket

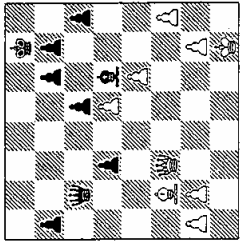

16

Als hij de partij Andersson - Piket opvoert (Wijk aan Zee, 1988 - zie diagram), als illustratie van hoe een spe- ler in slaap gesust kan wor- den door een kalmogende stelling, vergeet hij bij de zellen: 1... Pe5?? 2. Tel! te vertellen dat hier sprake was van de 38e zet, waarbij zeker in het geval van Piket tijdnoed niet uitgesloten mag worden. (Vervolg: 2... Kg7 3. Pk3 Kk6 4. f4 Pxd3 5. Txe8 e5 6. Kf3 en opgege- ven.)

Uiteraard is hier niet mee aangegeven dat het fenomeen niet bestaat. Xie Jun - Adams, Donner Memorial is misschien (!) een beter voorbeeld.

Xie Jun - Adams

17

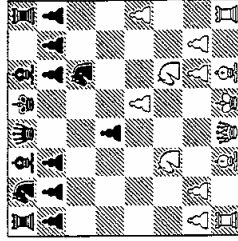
32. Dc4 Ld3 33. Dc3 e4 34. Kh1 Df2

0-1

Uiteenlopende oorzaken kunnen soms tot eenzelfde uitkomst leiden en soms is er sprake van een combina- tie van factoren. In het hoofdstuk over mis- leiding noemt Avni ope- ningszetten uit de partij Ka- das - Plicster (Budapest, 1985)

Kadas - Plicster

1. h4?! e5 2. d4 exd4 3. Pf3 Pf6 4. c3 dxc3 5. Pxc3 d5 6. e4?!

18

Volgens Avni heeft het feit dat wit deze partij heeft ge- wonnen, waarschijnlijk niets te maken met de ope- ning. Plicster sluit niet uit dat hier gesuggereerd wordt dat hij zich heeft la- ten misleiden door de ope- ningsbehandeling van zijn tegenstander. Plicster's versie luidt dat hij wellicht de fout heeft gemaakt om tegen een dergelijke notoï- re tacticus te vroeg dames te ruilen en naar een eind- spel af te wikkelen, waarin wit allengs meer dan af- doende compensatie voor de pion kreeg. Als er al sprake is geweest van psy- chologische factoren, was hij eerder bang voor onbe- kend terrein dan dat hij zijn tegenstander al te licht op- vatte vanwege diens ope- ningsbehandeling. In het al- gemeen luidt Plicster's kri- tiek dat psychologiserende auteurs te weinig betrokken spelers zelf raadplegen. Het gekozen voorbeeld heeft volgens Plicster ech- ter wel te maken met mislei- ding, maar dan vanwege de al te willekeurige voorbeel- den die Avni bij tijd en wijle kiest. Het niveau van heilige geschriften zal *Danger in Chess* niet evenaren, maar voor de zelfkritische lezer biedt Avni genoeg hypothe- ses om eens over de onder- havige thematiek na te den- ken.

Het ontwikkelen van schaakcreativiteit

De Israëlische schaakmeester en psycholoog Avni heeft in 1991 een boekje gepubliceerd over creatief schaken. In diverse hoofdstukken passeren tal van voorbeelden uit bekende en minder bekende partijen de revue.

Karel van Delft

Hen van de hoofdstukken handelt over hoe je schaaqcreativiteit kan bevorderen. Een aantal aanbevelingen wordt hier kort weergegeven.

Wees je bewust van psychologische blokkades die creativiteit verslechteren.

Er zijn drie blokkades op drie niveaus: perceptueel (de relatie tussen diverse elementen in een stelling niet zien), cultureel (blind vertrouwen in autoriteiten), emotioneel (faalangst). Bewust zijn van deze blokkades is een voorwaarde om ze te overwinnen.

Definieer het probleem correct

Probeer eerst duidelijk een beeld te krijgen van wat de stelling omhelst; ga niet direct op zoek naar oplossin-

gen. Door goed inzicht in de stelling kun je meer mogelijke voortzettingen op het spoor komen en een beter speelplan ontwikkelen dan wanneer je je alleen maar richt op het doorrekenen van voor de hand liggende voortzettingen. Het kan namelijk goed zijn dat de stelling tal van paradoxale mogelijkheden bevat.

Wees tolerant t.a.v. onorthodoxe ideeën

Het vroegtijdig (zonder ze te beoordelen) afwijzen van nieuwe ideeën is verwoestend voor iedere kans op creatieve ontwikkeling.

Integratie van bekende elementen

Creativiteit kan opgevat worden als het opnieuw verwerken van bekende elementen en verbindingen in nieuwe samenstellingen.

en zelfvertrouwen te krijgen. (i.p.v. andersom).

Gebruik van imaginatie

Van kinds af aan wordt mensen geleerd onderscheid te maken tussen verbeelding en werkelijkheid. Fantasie wordt in de wereld der volwassenen bedenkelijk gevonden en het kind leert al spoedig z'n verbeelding te beperken.

Dit leidt er toe dat spelers hun plannen construeren overeenkomstig de (waargenomen) beperkingen van de positie en er aldus aan voorbij gaan om hun volle creatieve potentieel te gebruiken.

Beter is het om eerst de gewenste doelen te bepalen, zelfs als hun praktisch haalbaarheid onduidelijk is. De richting van het denken moet van het geheel naar de delen gaan en van

visie naar beperkingen (i.p.v. andersom).

Kritiek en twijfel

Nieuwsgierigheid wordt algemeen beschouwd als een eigenschap die in kinderen aangemoedigd dient te worden. Jammer genoeg is er echter een geweldige kloof tussen houding en gedrag. Teveel wordt kinderen geleerd om te gehoorzamen aan de bestaande regels en zich daaraan te conformeren.

Een creatieve schaker accepteert geen voorgeschreven recepten. Hij trekt informatie na, onderzoekt en gaat op eigen kracht tot de bodem van een probleem. Daarbij stelt hij vragen als 'wie beweerde dat?' en 'is dat valide?'.

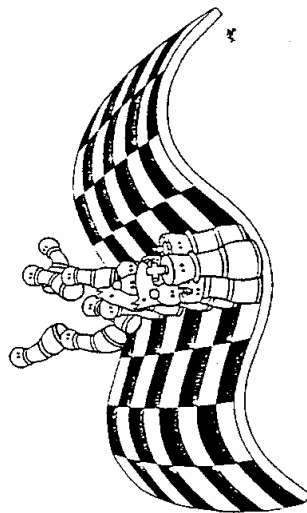
Zelfdisciplineerd trainen

Vaardigheden kan men

slechts ontwikkelen door veel en hard te trainen. Dat geldt ook voor creativiteit. Het komt er hierbij op aan dat men z'n creatief denken ontwikkeld door te werken met de juiste prikkels. Zelfdisciplineerde training in het produceren van ongewone en bijzonder ideeën moet gebaseerd zijn op de analyse van complexe stellingen die een verscheidenheid aan mogelijkheden bevatten.

Het motivationele aspect van creativiteit

Teveel schakers zijn meer geïnteresseerd in de uitslag van hun partij dan de schoonheid ervan. Een creatieve speler kenmerkt zich door zijn wil om aan z'n omgeving vorm te geven in plaats van door z'n omgeving gevormd te worden.

Tekening Hans de Valk

Creativiteit in het schaken

(door IM Leon Pliester)

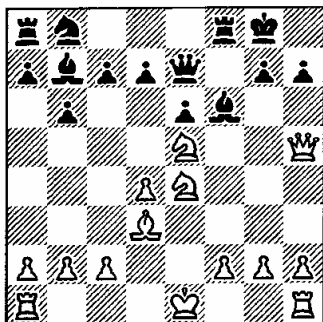
Een creatieve schaker is in staat zetten te spelen die andere spelers niet eens zouden overwegen. Vanuit die optiek is het van belang te verdiepen in het creatieve schaak, opdat men bij het maken van een beslissing uit een groter aantal kandidaatszetten kan kiezen. In stellingen waarin een minder voor de hand liggende zet geboden is, beschikken we tenminste over een adequaat antwoord. Dit is een waarheid als een koe, maar helaas heeft de zucht naar creatief schaak ook schaduwzijden.

In het overgrote deel der stellingen is de nuchtere standaardzet ook de beste. De standaardzet is namelijk standaard geworden omdat die zo vaak goed is. Creatief schaak dient derhalve in de praktijk voorbehouden te zijn aan bijzondere gevallen (zie ook mijn stukje: ik ben een rund omdat ik met vuurwerk stunt). Een ander negatief punt van creatief schaak is het volgende: vaak wordt het gepropageerd door lieden die weinig verstand hebben van positiespel. Krijgen zij een positioneel juweeltje onder ogen, verzuchten ze: „Wat een saai gedoe. Er wordt maar wat geschoven totdat een van beiden per ongeluk wint. Die lafbekken durven niet aan te vallen, laat staan te offeren!”

Bovendien stel ik de vraag: "Wat is creatief schaak?"

Zo was ik in mijn jeugd helemaal lyrisch van het volgende partijfragment (Edward Lasker - Georg Thomas).

Wit won als volgt:

11. D x h7+ k x h7, 12. P x f6++ k h 6, 13. P e g4+

Ten onrechte suggereerde ik tijdens mijn lezing dat 13. P f g4+ K g 5, 14. h4+ K h 5, 15. L g 6+ sneller zou winnen. Zwart heeft namelijk 13. ... K h 5, 14. L g 6+ K h 4 en wellicht overleeft hij dit. Ik meende eens zoiets gelezen te hebben, maar de werkelijke verbetering komt later pas:

13. .. K g 5, 14. h4+ K f 4, 15. g3+ K f 3, 16. L e 2+

Herman Grooten wees me in de pauze erop dat 16. 0-0 benevens 17. P h 2 mat een zet sneller wint.

16. .. K g 2, 17. T h 2+ K g 1, 18. 0-0-0+ mat.

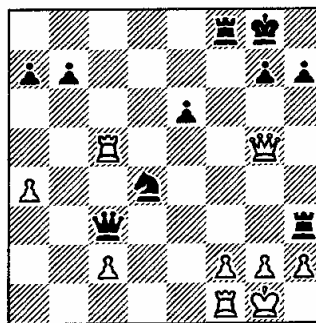
Inmiddels ben ik als schaker rijper geworden en vind dit weliswaar nog steeds aardig ogen, maar eigenlijk wel erg voor de hand liggend. Van creativiteit is in wezen nauwelijks sprake. Het enige verrassende is de merkwaardige slotstelling.

Eveneens komisch is:

Een soortgelijke stelling ontstond in een partij van Marshall. Ik heb nu de stelling uit mijn hoofd opgezet, dus voor de historische correctheid kan ik niet instaan. Waar het om draait is de zet die Marshall speelde:

1. .. D g 3!!

Hetgeen op slag de winst forceert, zoals makkelijk is na te gaan. Volgens de overlevering raakte iemand uit het publiek zo in vervoering

dat hij met goudstukken begon te gooien. Helaas werd deze handelwijze niet tijdens mijn praatje herhaald.

Begin zeventiger jaren schreef Tim Krabbé een serie artikelen voor Schaakbulletin, getiteld: 'Over het misverstand van de schoonheid van het schaakspel'. De quintessence van zijn verhaal was: zetten met ! of !! suggereren een mate van knapheid of genialiteit, maar in feite zijn dit nu net de zetten die door de minder sterke schaker makkelijk te vinden zijn. Kieninger zei het al: „Kombinieren können die meisten, aber schieben nur wenige.“

Een fragment uit de bovengenoemde serie is de volgende:

Hoofdrolspeeler, met wit, is Daniel de Ronde, die in 1939 in Buenos Aires, na de Olympiade aldaar, achterbleef. Met nog een minuut op de klok produceerde hij de volgende zetten:

1. Pg4 hxc4, 2. hxc4 Tee8, 3. Dh4 Kf8, 4. Dh7 Pc5, 5. Pd4 exd4, 6. Dxc7+ Kxc7, 7. Lxd4+ Te5, 8. f4 Pxe4

8. ... Th8, 9. Txh8 Kxh8, 10. fxe5 Pb3, 11. Lc3 Pd2+, 12. Kc2 Pxe4, 13. e6+ Pxc3, 14. exd7 Db8, 15. Te1 en wit wint, maar na 10. ... dxe5, 11. Lxe5+ Kg8, 12. Th1 f6, 13. gxf6 Dc8, 14. f7+ Kxf7, 15. Th7+ Kf8, 16. Th8+ Ke7, 17. Th7+ Kd8, 18. Th8+ Le8, 19. Lf6+ Kd7, 20. Th7+ Lf7 trekt zwart aan het langste eind.

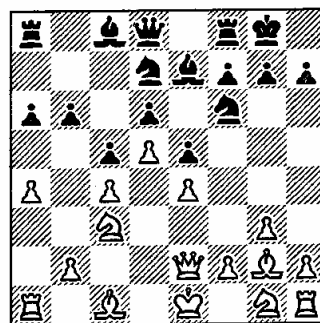
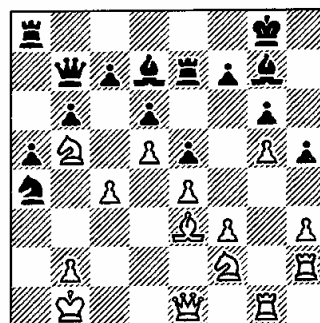
9. fxe5 Pxc5, 10. e6+ f6, 11. Tf1 Tf8, 12. Txf6 Txf6, 13. exd7 Db8, 14. Tf2 Pe4 15. Txf6 Dd8, 16. g5 Pxc5, 17. Txd6+ Kf8, 18. Lf6 cxd6, 19. Lxd8 Pf7, 20. Lf6 en wit wint.

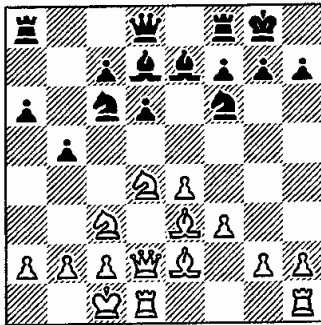
Dit fragment analyseren zou godslastering zijn, aldus Krabbé. Dit is typisch de houding van iemand die schaken als een kunst beschouwd. De realiteit leerd ons dat een praktische schaker het spel voornamelijk wetenschappelijk moet benaderen. Na zetten als 3...Lxb5 en 8...Pd3 om maar iets te noemen, zal wit het niet overleven. Dit partijfragment valt dus in de categorie 'handige schwindels' en was eigenlijk uit nood geboren. Iedereen, die zich niet als een schaap naar de slachtbank wil laten leiden, zou hetzelfde moeten proberen, of je nou neigt naar creatieve oplossingen of niet.

Wat misschien echt creatief is, is het volgende voorbeeld van Krabbé:

(Kortchnoi - Plachetka, Luhacovice 1969)

Wit speelde hier het verrassende **10. Kd1!?!?** en won.

Creativiteit is relatief. Voor een notoire haker zal het wellicht een originele gedachte zijn als men plots positioneel voortzet. Creativiteit is dus niet gebonden aan stukoffers.

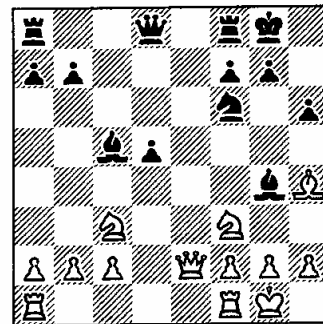
Nimzowitsch' tegenstander (NN) speelde zojuist 10..b5 in de veronderstelling dat er na 11. g4 in de geest van de romantiek een heet gevecht zou ontstaan. Nimzowitsch speelde echter:

11. Pd5 en won op positionele wijze.

(Fahndrich & Kaufmann vs Capablanca & Reti, Wenen 1914)

Wil men zijn blik verruimen, dan moet men met frisse ideeën in aanraking komen. In de bovengenoemde consultatiepartij liep Reti tegen zo'n eye-opener op. Hij suggereerde 14..Te8, in de geest van Morphy: een stuk met tempowinst ontwikkelen. Tot zijn verbazing wilde Capablanca deze zet niet in overweging nemen. Na enig puzzelen ging zijn voorkeur uit naar:

14..Ld4, 15. Dd3 Lxc3, 16. Dxc3 Pe4, 17. Dd4 g5, 18. Pe5 Lf5

en zwart staat goed. N.a.v. deze ervaring ging Reti partijen van Capablanca bestuderen en ontdekte veel voor hem nieuwe inzichten.

Ik suggereer dan ook om je blik te verruimen en niet in olijke offers a la Avni te blijven hangen, maar doelbewust gebieden op te zoeken waarin je je niet thuis voelt. Snap je niet waar bijv. Andersson mee bezig is, speel dan veel partijen van hem na, zodat diens stijl ook voor jou gaat leven. Snap je niet waarom sommige grootmeesters bewust met een geïsoleerde pion spelen, om maar iets te noemen, leg dan een verzameling hiervan aan en probeer de problematiek in kaart te brengen.

Vind je het raar waarom er nog steeds mensen zijn die vrijwillig de Aljechin-opening spelen, koop er dan een goed boek over waarin de positionele ideeën zijn uitgelegd.

Ieder terrein van het schaakspel is in principe op deze manier onder de knie te krijgen. Dit leidt uiteindelijk tot de brede kijk die zo nodig is om het spel enigzins te doorgronden.

Ik ben een rund... omdat ik met vuurwerk stunt!! (en dat kost mij menig punt)

Oud en nieuw zit er weer op, en ook dit jaar zijn we weer getraakteerd op talloze spojes en affiches om ons te waarschuwen tegen de gevaren van vuurwerk. Grootmoedig etaleren de ongelukkigen met hun stompjes en uitgerukte ogen de gevolgen van hun onmadenkendheid om de medemens tot voorzichtigheid te manen.

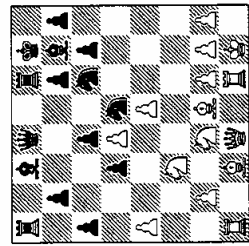
Leon Pliester

Na het toernooi in Groningen weet ik het zeker: ik hoor ook in dit clubje thuis en moet nu ook eens met de billen bloot. Mijn afwijking bevindt zich niet zo zeer op dit fysieke vlak, want in het dagelijks leven ben ik toch redelijk voorzichtig. Maar eenmaal achteren het schaakbord gezeten maken er regelmatig explosieve gedachten door mijn kop, die mij meer dan eens de das omdoen. De bovengenoemde stakkers uit de folders en televisie-spotjes zijn voor het leven getekend, maar aangezien de psyché wat flexibeler is dan het lichaam, is er nog hoop voor mij. Het kwaad dient dan wel hardhandig aangepakt te worden, om het met wortel en al uit te roeien.

Derhalve leg ik mijzelf bij wijze van strafwerk, dat hopelijk ook zijn therapeutische uitwerking niet zal missen, tot taak op mijn afwijking aan een groter publiek voor te leggen. Wat vooraf ging: kort voor bovengenoemd toernooi was ik gastspreekster bij een trainingskamp voor de jeugd, dat in het teken stond van de creativiteit. Het motto van mijn verhaal was ongeveer: "Ach, al die creativiteit, waar leidt dat toe? Doe maar gewoon, dan doe je gek genoeg. Probeer liever je grenzen te verleggen door nieuwe strategische inzichten te verwerven." Ik kan dus niet ontkennen dat ik het niet weet. Maar in de praktijk komt er weinig van deze wijsheid terecht. De eerste ronde begon ik er al mee me

Pliester - Veht Bach

1. d4 Pf6 2. e4 e6 3. Pf3 c5 4. d5 d6 5. Pc3 exd5 6. cxd5 g6 7. Pd2 Pbd7 8. e4 Lg7 9. Le2 0-0 10. 0-0 a6 11. a4 Pe5?

13

Dat is aardig! Mijn tegenstander haait de theorie door elkaar en stelt mij zomaar in staat twee tempi te winnen in een scherpe opening als de Benoni. Met wit ben ik er al meermalen in geslaagd zwartspelers van het bord te kegelen. Wat voor vuurwerk zal dat niet geven met twee extra zetten! 11... Te8 was natuurlijk de aangewezen zet.

12. f4 Ped7

Na een half uur gespeeld. Mijn tegenstander overtuigde de zich ervan dat 12... Pg4? 13. Pc4 tot grotere catastrofes zou leiden.

13. Pe4 Pe8

Tja, dat moet dan toch ook maar.

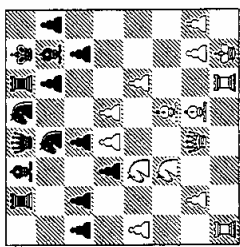
14. Le3 b6 15. Da2 Tb8

Het zal toch niet waar zijn? Mijn tegenstander heeft met rustige zefjes zijn passieve stelling een enigszins speelbaar aanzien gegeven. Straks doet hij ook nog een zet als ...f5, en voor je het weet is mijn voordeel verwaterd. Ik kan natuurlijk mijn dametoren centraliseren, maar ik wilde na ...b5 mijn beschikking hebben.

Na het belabberde 11...

Pe5? had ik echter al bloedgemaakt, en zoiets werkt bij mij als een rode lap op een stier. Ik besloot derhalve maar onmiddellijk ertoe over te gaan het pak slaag uit te delen waar mijn tegenstander om vroeg, en wel met:

16. e5??

14

Dit is in de Benoni een thematische manoeuvre, zij het dat er dan een zwart paard op e7 staat. Dan gaat na nemen, d6 er nog niet tempo-winst tussendoor. Dat weet ik ook wel, maar ik verbeelde me dat ik met twee extra tempi me minder zorgen hoefde te maken om dit soort details.

16... dxe5 17. f5 gxf5 18. Tx15

Nu nog even d6 door drukken, gevolgd door Pd5-e7, switchen naar de h-lijn, h7 kietelen en de stukken kunnen weer in de doos. Simpele ziel die ik ben! Tussen mijn mooie dromen overzag ik dat de toren op a1 niet gedekt staat. Mijn tegenstander weet daar handig gebruik van te maken.

18... b5 19. axb5 axb5 20. Pa5

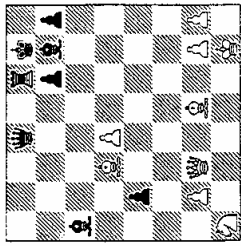
Op weg naar c6 en e7, halveerde ik in mijn vooruitberekening!

20... b4 21. Pe4 Tb8!

Da's andere kook: veld a1 wordt de eindbestemming van het paard dat ik op strooptocht had willen sturen.

22. Pb3 Txa1 23. Pxa1 Pdl6 24. Txe5?

Ik ren de ondergang tegemoet! Na 24. Pxf6 Pxf6 25. Tj1 had ik mij wellicht nog taai kunnen verdedigen. Maar welke dulle stier denkt er in 's hemels naam aan met de kop tegen de muur! 24... Pxe4 25. Txe4 Pf6 26. Te4 La6 27. Txc5 Pe4 28. Dc2 Pxc5 29. Lxc5

15

29... Lxe2?

Het zijn sterke benen die de weelde kunnen dragen. Mijn opponent opereert ook niet al te accuraat. Zowel 29... Te8! als 29... Dc8! had op slag gewonnen.

30. Lx18 Kx18 31. Dxe2 Dxd5

32. h3 Dd4 33. Kf1 Df4 34. Ke1 De1 35. Dd1 De3 36. De2 Dg1 37. Dh1 Da7 38. Pb3? De3

Ach welja, nu we toch bezig zijn kan dit er ook nog wel bij. 38. Pc2 b3 benevens 39... Lxb2 was overigens ook ver-

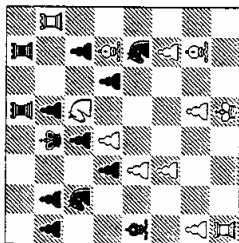
loren.

0-1

En gedesillusioneerde gaf ik op. Een harde les, zou men zeggen, die zijn effect niet

zal missen. Denkt u dat echt? Ah, u schijnt vergeten te zijn dat u te maken heeft met een authentiek rund! Een ezel stoot zich niet tweemaal aan dezelfde steen. Een rund daarentegen blijft, zolang het nog fysiek mogelijk is, met de kop tegen de muur beuken! De volgende ronde gaf mij weer ruimschoots de gelegenheid mijn gekkigheid in volle glorie ten toon te spreiden.

Biebinger - Pliester

16
Ik ben voortreffelijk uit de opening gekomen. Ik heb op f2 mogen slaan en c4 is reeds ten dode opgeschreven. Dankzij zijn toren op de zevende rij en zijn paard op e6 beschikt wit nog over enige compensatie, maar van lan-ge duur kan dat niet zijn. Mijn tegenstander zette stug voort met:

23. Tb1!

Het enige, om een direkte nederlaag af te wenden. Een normaal mens zou nu 23... Pe5 spelen, om vervolgens c4 van het bord te nemen. Ver-

volgens geschiedt Lc2 om de witte toren van de b-lijn te verdrijven, benevens Le4 om stukken te ruilen. Daarna kan ik met Th8 de h-lijn betwisten. Maar ik meende aardigs te zien, en bovendien had ik het vage idee dat wit met Lh3 benevens e4 of g4 misschien een beetje verve- londe zou kunnen worden. Na drie kwartier pickeren was ik er toch niet helemaal uit en aangezien ik niet wilde toe- geven dat ik me drie kwartier onledig heb gehouden met het hedenken van rationali- saties om weer eens voor koe te kunnen spelen, deed ik net alsof ik mijn tijd nuttig had besteed en speelde:

23... Th8? 24. Tg7 Th2??

Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. Na 24... Thg8 25. Th7 had ik alsnog het juiste plan kunnen uitvoeren. Maar een rund dat eenmaal een muur heeft ge- roken om met zijn kop tegen- aan te knallen laat zich niet zo snel van zijn destructief voornemen afbrengen. Het idiole van alles is dat ik, terwijl ik het speelde wist dat het allemaal kolder was. Ik hoopte echter op een gelukje in de stelling of een helpende hand van een overblijfe op-ponent. Ach ja, het had al lang geduurd in mijn jeugd voordat ik erachter kwam dat Sinter- klaas niet bestond en van de Kerstman ben ik nog steeds niet helemaal zeker.

25. Kf1! Kc8 26. Kg1! Th8

27. Lh4!

Mijn tegenstander is hele- maal niet overbluft! Hij heeft mijn bedenktijd nuttig ge- bruikt en speelt vrij snel de enige verdediging.

27... Lc2 28. Th2 Txc2

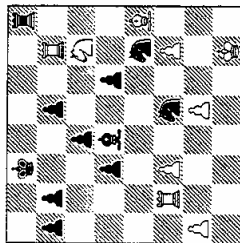
Als je toch bezig bent, goot er dan ook nog maar een kwa- liteit tegenaan! Downer zei het al: "De rabiate klein-bur-ger met zijn door ressen- timent verziekt gemoedsleven hunkert altijd naar het ge- welddadige."

29. Kxc2 Le4 30. Kg1 Pxc4

31. Tb3 Lxd5

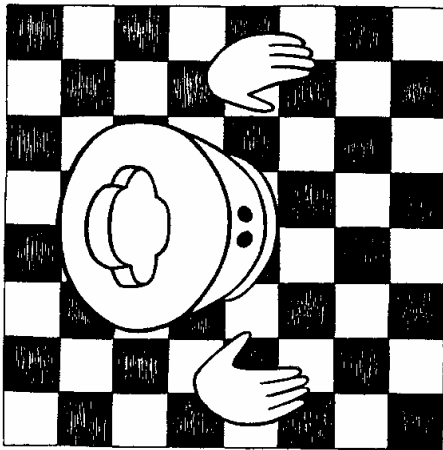
Een van mijn motieven in de vooruitberekening was 31... Lc2 en de toren wordt gevan- gen. Na 32. Lxe7 Lxb3 33. axb3 benevens 34. Lxd6 zou het echter slecht met mij af- lopen.

32. Pf4! Pcc3 33. Pxc6??

17

Ik was inmiddels krap in mijn bedenktijd komen te zitten en Biebinger begaat nu een elementaire fout: hij be- gint mee te vluggeren. Hij Pxd5 34. c4 gevolgd door 35. Txe7 en knal, daar vliegen enige zwarte ledematen de speelzaal door!

18

Tekening Hans de Valk

Leon Pliester achter (en voor) het bord...

33... Lxb3 34. axb3 Th6 35. Pxe7 Kb8

Wat nu volgt valt onder het hoofdstuk 'onzin in tijd- nood'.

36. Pg6 a5 37. c4 Ka7 38. Pe7 a4 39. bxa4 Ka6 40. Lg5 Th3

41. Lxe3 Txc3

Hier kwamen we erachter dat er voldoende zaiten wa- ren gespeeld. Nadat de knit- dampen waren opgetrokken,

42. Kh1 Txe3 43. Pxf5 Pf2

44. Kg2 Txe2 45. Pxd6 Pe4

46. Kf3 Pxd6 47. Kxe2 Pxc4

48. Kd3 Pb2 49. Kc3 Pxa4

50. Kb3 b5 51. Tc7 Kb6 52. Th7 Kc6 53. Th6 Kb7 54. Th7

remise

Wat is nu de moraal van dit verhaal?

Het kan heel handig zijn met een blauw oog te ont-

snoepen. Als mijn tegen-

standers verzuimen mijn roepen als je verloren staat,

of misschien als je moet winnen terwijl de stelling in een dode remise dreigt te verzanden. Maar om met vuurwerk te stunten terwijl een risicoloos winstplan voorhanden is, is gekken- werk! Ik weet dat donders- goed, en pret dat doorlo- pend tijdens trainingen en in mijn artikelen tederen die luisteren wil in de oren. Maar eenmaal zelf achter het bord gezeten neemt een duivelige bezit van mij en ik begin rare fratsen uit te ha- len.

Ik verzoek u dan ook, mocht u mij tegenkomen, mij terstond hartgrondig uit te lachen. Dat schimp- scheuten en sneren mijn deel mogen zijn. Mocht u toevallig een slagroomsput in handen hebben, geef mij dan de volle laag! Wellicht weergalmen het hoonge- lach en andere uitingen van afkeer en verontwaardiging in de diepere diepten van mijn onderbewustzijn en schuif ik in het vervolg een voordelige stelling geduldig naar de winst. Nu ik voor God, koningin en vader- land heb getoond hoe dap- per ik ben, vergeef het mij wanneer ik een gunstige po- sitie al schuivende in remise laat verzanden. Spreek dan niet van lafheid, maar besef dat er een grote zelfover- winning heeft plaats gevon- den, en gun mij dat ik uit mijn gewonnen stellingen tonminste een halfje score.

Het denken van de schaker

(door WIM Renate Limbach)

De fasen van het schaakdenken:

Hoe verloopt het denkproces dat leidt tot de keuze van de beste zet? De heer De Groot heeft een belangrijk boek geschreven hoe het denken van een schaker gaat. Het heet ook: 'Het denken van den schaker' (1946). Hij onderzocht wat het verschil in 'denken' tussen grootmeesters, meesters, hoofdklassers en ervaren spelers was. De Groot constateerde dat het schaakdenken in fasen verloopt en dat deze fasen onafhankelijk zijn van de speelsterkte.

De fasen zijn:

1. Oriëntatiefase (mogelijkheden oriëntatie)

In deze fase worden de mogelijkheden van de zetten die de moeite waard zijn bekeken (kandidaat-zetten).

2. Verkenningsfase (uitproberen van mogelijkheden)

De kandidaat-zetten worden snel door-gerekend en de zetten die een negatieve uitkomst opleveren worden opzij gelegd. Er vindt een schifting plaats waardoor het aantal kandidaat-zetten verminderd wordt.

3. Onderzoeksfase (dieper en serieuzer onderzoek)

Er wordt gekeken of de doelen die met de kandidaat-zetten beoogd worden te behalen zijn.

4. Bewijsfase

In deze fase ga je bewijzen dat een bepaalde zet de beste is.

Er wordt ondersteuning gezocht (in de berekende varianten en de uitkomsten daarvan) voor het vermoeden dat de favoriete zet de beste is. Het 'bewijs' dat in deze fase gevonden wordt, zal deze keuze bevestigen of ontkrachten, waarbij men je tot het spelen van de gekozen zet overgaat of vervalt in de vorige fase.

Er treedt een wisselwerking op tussen deze fasen van het schaakdenken. De aangegeven volgorde hoeft niet aangehouden te worden. Zo kunnen er bijvoorbeeld tijdens de fasen nieuwe kandidaat-zetten bijkomen, met als gevolg dat de fasen opnieuw doorlopen moeten worden voordat een beslissing bereikt wordt. Hoe beter je wordt hoe minder rommelig dit proces gaat, je kan dan sneller en beter de juiste zetten selecteren.

Het verschil in denken tussen een grootmeester en een hoofdklasser zit hetm niet in de diepte van de varianten. Het 'ervaringssysteem' is groter. De grootmeester ziet veel meer belangrijke zaken die van toepassing zijn op de stelling dan de hoofdklasser.

Door zijn grotere kennis en ervaring overweegt de meester geen 'slechte zetten' netzo als een speler van een redelijk niveau geen illegale zetten zou overwegen.

Een grootmeester herkent sneller en betere de relevante stellings-eigenschappen en integreert die kennis met de stelling.

Het herkennen van relevante stellingskenmerken kun je o.a. leren uit boeken. Dit is belangrijk als bagage.

Hoe kun je de fasen in verband brengen met creativiteit?

Het zoeken naar een onverwachte zet gebeurt meestal in de eerste fase. Voor creatieve wendingen is het volgens Avni belangrijk dat je kijkt naar de kenmerken van de stelling.

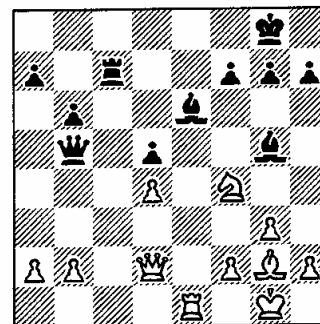
Gebruik de kenmerken van de stelling om de zetten te selecteren en niet algemeenheden. Er is natuurlijk wel een wisselwerking tussen de kenmerken en de algemeenheden.

In de onderzoeksfase kan je ook tot onverwachte zetten komen.

Dit komt omdat bij een dieper onderzoek van de kandidaat-zetten die diepere ideeën en stellingskenmerken duidelijk worden. De hoeveelheid informatie wordt groter. Het combineren van de informatie, die verkregen wordt door de bekeken kandidaat-zetten, kan leiden tot onverwachte zetten.

Een voorbeeld:

Pxe6!

A.d.h.v. het bekijken van stellingen uit 'Creative Chess' van Avni ben ik tot de volgende ideeën gekomen, die onverwachte zetten kunnen bevorderen:

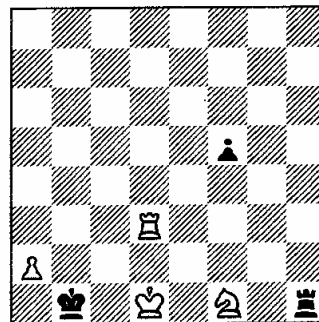
1. Kijk naar de kenmerken van de stelling. Gebruik die om een zet te vinden, niet algemeenheden.
2. Vaak zie je dat als men slecht staat, men tot creatieve ideeën komt, omdat de algemeenheden niet meer gelden en wil men overleven er iets anders gespeeld moet worden: bijv. pat, dollé toren (nieuwe tactiek: hoe raak ik mijn stukken kwijt)
3. Doelgericht denken. Wat wil je bereiken of wat wil je verhinderen (bijv. met een paard naar een sterk paard huppelen). Wensen is belangrijk. Wat zou je graag willen doen. Waarom kan dat niet? Waarom misschien wel? Het is goed om een ideale positie te bedenken.
4. Wat is het plan van jou? Kan je het plan van de tegenstander verhinderen?
5. Welk stuk van de tegenstander staat niet goed. Welk stuk staat ongedekt. Is de harmonie goed tussen de stukken. Zo niet, kijk of je er gebruik van kan maken.
6. Je hebt bepaalde criteria voor hoe je een partij moet opzetten. Deze zijn niet voor niets ontstaan, maar je moet flexibel zijn. Flexibel denken. Wat wil je bereiken. Wat kan de tegenstander doen.
7. Schaken is geen dammen (slaan is niet verplicht).
8. Patronen zijn belangrijk om veel te oefenen. Als je ze veel oefent dan wordt het vaste bagage en kan het geheugen er bewerkingen op uitvoeren (variëaties). Dit kan creativiteit tot gevolg hebben.
9. Een karakteristiek van creativiteit is de mogelijkheid om verschillende oplossingen voor hetzelfde probleem te vinden. Door te combineren kan iets creatiefs worden verkregen.
10. Omdraairegel van Van Wijgerden.
11. Het gaat niet om de materiaalverhouding, maar om de activiteit en functie van de stukken.
12. Achterruit, lange afstand en horizontale zetten zijn moeilijker te vinden.
13. Zetdwang is iets wat je moeilijker voorruit ziet.
14. Gebruik al je stukken, laat ze samenwerken.
15. Slechte stukken ruilen tegen goede stukken van de tegenstander.

Creativiteit en eindspelstudies

(door IM Joris Brenninkmeijer)

Er zijn veel schaakstellingen waarin creatieve wendingen te bewonderen zijn, maar nergens komt creativiteit in zo pure vorm voor als in eindspelstudies. Eindspelstudies grossieren vaak in de meest schitterende en onverwachte wendingen, die vaak met een minimum aan middelen (5 a 6 stukken) worden gerealiseerd. Een mooi voorbeeld is de volgende stelling:

Wit, die aan zet is, staat voor een lastig probleem. Zijn paard dat staat aangevallen, kan hij niet dekken, aangezien dan pion a2 verloren zou gaan en een theoretische remise-stelling zou overblijven. En na 1. a2-a4 Th1xf1+, 2. Kd1-e2 Tf1-f4 (niet 2..Th1, 3. Td1+ en wint) kan wit niet winnen. Resteert de paradoxale zet **1. a2-a3!! Th1xf1+**, **2. Kd1-e2 Tf1-f4** en nu profiteert wit van de wat rare stand van de zwarte toren met **3. Td3-b3+ Kb1-a2**, **4. Tb3-b4!** en er rest zwart niets anders dan af te wikkelen naar een totaal verloren pionneneindspel.

Als we uitgaan van de opvatting dat creativiteit niet iets is dat je hebt of niet hebt, maar iets is dat je tot op zekere hoogte kunt leren, dan kunnen eindspelstudies op meerdere manieren behulpzaam zijn bij het trainen van creativiteit.

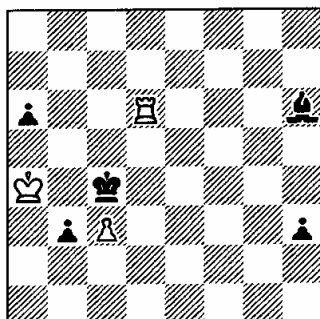
Het oplossen van eindspelstudies dwingt je allereerst je fantasie te gebruiken. Met schablone zetjes kun je geen eindspelstudie oplossen, fantasievolle zetten bedenken is een must.

Op de tweede plaats leert het oplossen van eindspelstudies je iets over de enorme rijkdom van het schaak. Door kennis te hebben wat er allemaal mogelijk is in het schaakspel, leer je dat er vaak meer in een stelling zit dan op het eerste gezicht lijkt. Dat kan bevorderen dat je in partijen die je speelt veel vindingrijker wordt dan in schijnbaar hopeloze stellingen. Of dat je meer op je hoede bent voor een ongelofelijke redding van je tegenstander en een zeer originele manier vindt dat te vermijden.

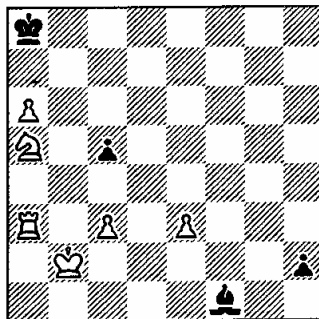
Een heel nuttige en leuke manier om je te oefenen in het vinden van creatieve oplossingen, is om een eindspelstudie met z'n tweeën uit te spelen.

Dat gaat zo: de ene speler moet proberen de oplossing te vinden. Hij/zij krijgt daarvoor een bepaalde hoeveelheid tijd, bijvoorbeeld twintig minuten. De ander neemt de oplossing erbij en speelt steeds de beste tegenzetten. Om het realistisch te maken, weet de speler die de oplossing moet vinden niet of hij moet winnen of remise maken. Dat weet je immers in het echt ook niet.

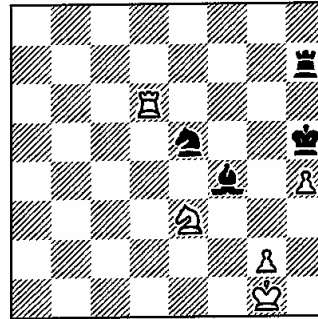
Probeer maar eens de volgende studies uit te spelen.

Opgave 1

Opgave 2

Opgave 3

Bij het uitspelen van studies zijn de volgende technische adviezen van belang:

- a) Een domme en onpraktische aanpak is de eindstelling van de studie al bij het begin te willen zien. Dat is meestal veel te moeilijk. Bovendien kost het geweldig veel tijd.
- b) Je zal erachter komen dat je bij het uitspelen van de studie een aantal gedwongen zetten kunt doen, zetten waar domweg geen alternatief mogelijk is. Speel deze zetten zonder er al te lang over na te denken! Ook hier geldt: wees praktisch.
- c) Verder zal je ontdekken dat er bepaalde momenten zijn waarop je juist wel moet gaan denken. Dat zijn de momenten waarop je moet zoeken naar een creatieve oplossing. Een pat-wending, een onverwacht mat, een zetdwang. De kunst is natuurlijk te leren aanvoelen wanneer het moment daar is dat je iets creatiefs moet bedenken. Zo gaat het vaak ook in echte partijen: soms kun je een hele reeks zetten vrij snel spelen, dan weer moet je je opnieuw verdiepen in de stelling.

Behalve het vergroten van je fantasie, kun je dus door het uitspelen van eindspelstudies werken aan een praktische aanpak om tijdens een 'echte' schaakpartij creatieve oplossingen te vinden.

Oplossingen van de studies:

- 1) 1. Td4+! Kxc3, 2. Th4 b2, 3. Txh3+ Kc2, 4. Tb3 Ld2, 5. Txb2+ Kxb2 pat.
- 2) 1. Pc4! Lxc4, 2. Ta1 Ld5, 3. e4 Lxe4, 4. Kb3 Ka7, 5. Kc4 Kb6, 6. a7 h1D, 7. a8D! Lxa8, 8. Tb1+! Dxb1 pat.
- 3) 1. Pd5 Pf3+, 2. gxf3 Tg7+, 3. Tg6!! Txg6+, 4. Kh1 Ld6, 5. Pf4+ Lxf4 pat.

De kracht van de herkenning

Wat is creativiteit?

(door Herman Grooten)

In het schaakspel zijn 'begrip van het spel', 'kennis' en 'techniek' onmisbare elementen om tot resultaten te komen.

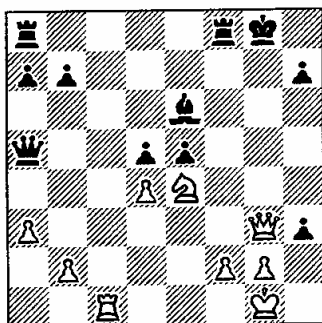
- 1) Om tot een bepaald niveau te komen moet men kennis (van openingen, tactiek, elementaire eindspelen) verwerven. Door veel oefening kan men deze kennis in de praktijk proberen te brengen.
- 2) Het begrip van het spel kan vergroot worden door partijen van goede spelers na te spelen en die proberen te doorgronden. Vooral het bekijken van de ideeën van grootmeesters is leerzaam.
- 3) Techniek bouwt men op door middenspelen en eindspelen te bestuderen. Daarbij moet men zich 'het schematisch denken' (het spelen volgens een plan) eigen maken.

Bij al dit studeren creëert men stapsgewijs allemaal bouwsteentjes die in het geheugen worden opgeslagen. Parate kennis in het schaakspel is handig, maar zo werkt het in de praktijk niet. Het kan soms wel jaren duren voordat je je voordeel kunt doen met iets dat je geleerd hebt. Het is dan de vraag of je dat nog steeds uit je geheugen kunt opdiepen. Daar komt de intuïtie om de hoek kijken. Het onderbewustzijn dient dan geactiveerd te worden om uit het verste hoekje in het geheugen een idee te voorschijn te halen. Het herkennen van een bepaald idee zorgt er dan voor dat er een soort 'creatieve vonk' overslaat die tot de juiste zet leidt.

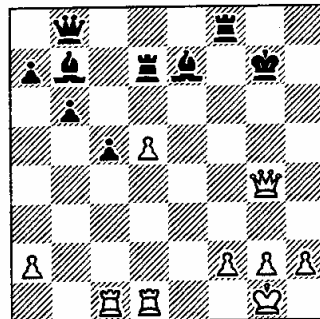
Het herkennen van tactische wendingen, maar ook van positionele patronen speelt een essentiële rol bij het zoeken naar de juiste voortzetting. In mijn eigen praktijk heb ik daar twee voorbeelden van:

a) De 'krankzinnige zet'

Taimanov - Larsen (... Lg4!!)

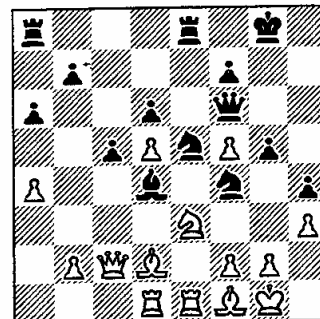
Hansen - Grooten (... Lg5!!)

b) De 'kern van de stelling'

Grooten - Tisdall, Lugano 1985 (ronde 6)

1. d4 Pf6 2. c4 e6 3. Pf3 c5 4. d5 exd5 5. cxd5 d6 6. Pc3 g6 7. e4 Lg7 8. Pd2 0-0 9. Le2 Te8 10. 0-0 Pbd7 11. Tel g5 12. Dc2 Pe5 13. Pfl h6 14. a4 a6 15. Pg3 Pg6 16. Ld2 Pf4 17. Lfl Pg4 18. Pd1 h5 19. Pe3 Ld4 20. h3 h4 21. Pgf5 Lxf5 22. exf5 Pe5 23. Tad1 Df6

Zwart lijkt heel goed te staan. Vooral op de zwarte velden in het centrum lijkt hij onaantastbaar. Hier vroeg ik me af of ik überhaupt iets zinnigs kon beginnen tegen een dergelijk oppermachtige druk. En terwijl ik mijn ogen half dicht deed om mijn onderbewustzijn eens te laten werken op de stelling, herinnerde ik me plotseling dat ik wel eens in een analyse van Timman in Schaakbulletin iets had gelezen over 'de kern van de stelling'. Daar schreef de Nederland-

se grootmeesters iets over een bepaalde stukkenconcentratie in het centrum. Hij gaf aan dat de stukkenmacht allemaal rustte op één belangrijke peiler in de stelling, in dit geval de pion op d6. Kon je die peiler aantasten, dan zou het bolwerk af te brokkelen zijn.

Dat bracht me op het idee om met de volgende zet het reusachtige zwarte bolwerk 'midden in zijn kern' te raken.

24. Lc1!?

Zelf was ik onder de partij zeer tevreden toen ik deze zet gevonden had. In een analyse met Joris Brenninkmeijer (na afloop van mijn lezing) vonden we dat het inderdaad het juiste idee is, maar dat het nog beter kan voor wit, namelijk met 24. b4!! Dit is zelfs iets meer to the point.

24. ... Te7?

Een fout. Zwart begrijpt de stelling niet. Hij had 24. ... Tac8! moeten doen.

25. b4!

Het bolwerk is onderhevig aan 'betonrot'.

25. ... Tae8 26. bxc5 dxc5 27. La3 Pxd3+

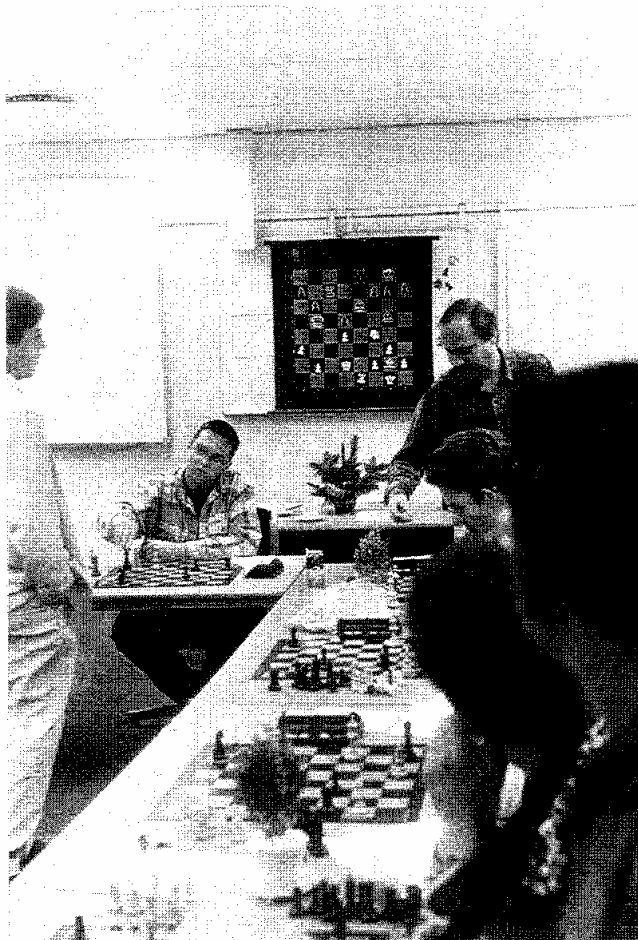
Het zwarte centrum kraakt in zijn voegen; vandaar dat hij besluit tot een incorrect stukoffer.

28. gxf3 Pf3+ 29. Kg2 Pxe1+ 30. Txe1 Dd6 31. Lc1 Te5 32. Lc4 Lxe3 33. Txe3 Txe3 34. Lxe3 Txe3 35. fxe3 Dg3+ 36. Kf1 Dxd3+ 37. Kg1 Dxe3+ 38. Df2 De4 39. De2 Dxf5 40. d6!

Deze vrijpion brengt wit de winst.

40. ... Df4 41. Dd3 Dg4+ 42. Kh1 Dd7 43. Dg6+ Kf8 44. Dh6+ Kg8 45. Dxc5+ Kf8 46. Dh6+ Kg8 47. Df4 b5 48. axb5 axb5 49. Ld5 c4 50. Kh2 De8 51. Le4 De6 52. Lf5

1-0

Leren van thematische stellingen

De toptraining van 'De Schaakmaat' heeft dit seizoen al drie jeugdspelers een individuele Nederlandse titel opgeleverd en in drie leeftijdscategorieën een team bij de laatste vier van Nederland gebracht. Dat komt door systematische training, waarbij ook enige aandacht is voor mentale en fysieke aspecten.

Karel van Delft

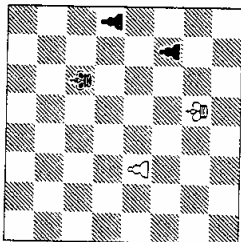
Toch is er meer mogelijk. Je zou kunnen zeggen dat we ons nog in de 'luier'-fase bevinden. Met andere woorden: we pissen nog te veel in ons schaakbroekje, dat we af en toe successen boeken, komt omdat in het land der blinden éénoog koning is. Omdat we nu gaan leren kruipen, is het nuttig kennis te nemen van het volgende verhaalje.

Het schaakdenken bestaat uit een aantal onderdelen zoals: rekenen, combinatievaardigheden, openingskennis, allerlei vuistregels, positionele kennis (elementen van Steinitz), techniek (aanvals/verdedigingsmethoden) en ook patroonherkenning.

Op de diverse onderdelen van het schaakdenken trainen we dan ook. Door een wekschema te gebruiken, kan dat systematisch en afwisselend gebeuren. In een

studiewijzer (met een onderdeellijst, analyseverantwoordelijkheid, programma) staat de aanpak overzichtelijk weergegeven. Mentoren helpen daar regelmatig bij. In het vervolg van dit verhaal wordt dieper ingegaan op het belang van het oefenen van thematische stellingen, oftewel patroonherkenning.

Patroonherkenning wil zeggen dat je THEMAS in een stelling ziet. Bijvoorbeeld:

Wit is aan zet. Die heeft 8 mogelijke zetten. Dan is zwart. Die heeft er tien. Dat geeft bijelkaar $8 \times 10 = 80$

verschillende voortzettingen. Elke volgende zet wordt het aantal mogelijkheden (vanuit de beginstelling) 'tig keer groter. Dat kun je onmogelijk allemaal berekenen. Je zou er gestoord van worden.

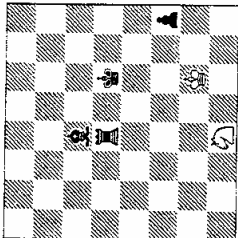
Dat hoeft ook niet. Het is veel belangrijker dat je de andere onderdelen van het schaakdenken beheerst. In deze stelling bijvoorbeeld zijn er drie thema's:

- de zwarte koning staat binnen het vierkant;
- de zwarte pionnen kunnen elkaar dekken;
- koning + twee pionnen tegen koning is gewonnen.

Nu gaat het er alleen nog maar om de thema's in de juiste volgorde ter hand te nemen: eerst de witte pion ophalen en dan met de twee pionnen promoveren en vervolgens maizetten met koning + dame. Denken in fasen dus.

Soms ook kun je afwikkelen

naar een bekend thema. Weer een eenvoudig voorbeeld:

29

Wit aan zet maakt remise door 1. Pe3 te spelen. Wit ruilt het paard tegen de toren en er blijft een thematische remisestelling over. De loper is namelijk van de verkeerde kleur en als de witte koning naar veld g2 en h1 gaat, kan zwart nooit winnen.

Belangrijk is dus dat je de mogelijkheden van bepaalde soorten stellingen kent. Gaandeweg kom je dergelijke thematische stellingen regelmatig tegen. Het is daarom nuttig om een 'Auhauh'-schrift aan te leggen. Au betekent: pijn. Whauh betekent: prachtig. Het is nuttig om je eigen partijen in een computerbestand op te slaan. Ook is het goed om partijen die je bestudeert in de computer op te slaan. In Fritz kun je zelfs bij elke halftje nog drie regels commentaar zetten.

Het handige van partijen in de computer invoeren, is dat je ze makkelijk heen en

weer kunt doorspelen. In eigen partijen en commentariseerde partijen die je bestudeert kun je thematische stellingen (whauh) en blunders (au) geven. Die kun je als aparte stelling (whauh enz.) en van commentaar voorzien (+ de volgende zetten).

Een gezegde luidt: 'de herhaling is de moeder van het leren'. Een andere waarheid: 'door oefening inzichten krijgen, werkt beter dan dingen uit je kop leren'.

Die leerbeginselen moet je althoe toe passen al je een goede schaker wilt worden. Door steeds als je traint op het eind een paar au/whauh-stellingen in een apart bestand in te voeren, krijg je een prachtige verzameling, vlak voor elke belangrijke wedstrijd of toernooi kun je die stellingen herhalen.

Door het herhalen worden de thematische au/whauh-stellingen een actief deel van je geheugen. Het gevolg is dat je in partijen eerder mogelijkheden leert herkennen, ontwikkelen en benutten.

Een groot deel van het schaakdenken is namelijk op HERkennen gebaseerd. Heb je daarnaast ook nog een beetje vrije geest (creativiteit kun je oefenen) dan kun je in soortgelijke stellingen je voordeel doen met je kennis over thematische stellingen.

Psychologisch onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat tekst + beeld (dus een thematische stelling vergezeld van een vuistregel in woorden) een $1 + 1 = 3$ -effect hebben.

Professor De Groot heeft al aangetoond dat grootmeesters niet veel dieper rekenen dan andere schakers. Ze verschillen in hun kennis van thematische stellingen en ingeoefende vaardigheden.

Bepalend voor het boeken van vooruitgang is niet zo zeer het aantal traininguren, maar in grote mate hoe je traint. Wel is het goed regelmatig (weekschema) te trainen.

Nog steeds geldt: prestatievermogen = talent (aangeboren eigenschappen) x trainingwijze (oefenmateriaal, docenten, trainingpartners enz.) x motivatie (wil).

Jong geleerd is oud gedaan. Natuurlijk hoef je je helemaal niets aan te trekken van dit soort inzichten. Sommige grootmeester doen dat ook niet. Volgens IM Joris Brenninkmeijer (psycholoog) is het zelfs zo

dat je soms beter tegen een bos hout kunt praten, dan bepaalde grootmeester iets uitleggen over psychologische inzichten. Je kunt je alleen afvragen of die grootmeesters niet nog beter hadden leren schaken als ze anders getraind hadden.

De geschiedenis van de theoretische ontwikkeling van het schaakspel

(door Dharma Tjiam)

1. Inleiding

In deze lezing zal ik ingaan op de ontwikkeling van het schaaktechnisch denken. De ontwikkeling van de openingstheorie zal hier centraal staan. Mijns inziens kunnen het ontstaan van nieuwe openingen en de uitvinding van nieuwe algemeen geldende schaakprincipes niet los van elkaar worden gezien.

Schaken is een zeer oud spel. De Arabieren hebben het spel in Europa geïntroduceerd. Waarschijnlijk was het in de Middeleeuwen daarom door de (Rooms-Katholieke) Kerk verboden als zijnde een zondige bezigheid. Hoewel de Kerk in die tijd een groot gezag genoot, bleek de verbreiding van ons edele spel niet tegen te houden.

2. De zestiende eeuw

Het moderne schaakspel, dus met de huidige regels ten aanzien van de loop van de stukken, werd in de loop van de zestiende eeuw populair in Zuid-Europa. Het is niet verwonderlijk dat het juist in deze regio het eerst algemeen geaccepteerd werd. De Renaissance, de 'wedergeboorte' van de klassieke cultuur als antwoord op de Middeleeuwen, begon namelijk in Italië en Spanje.

De eerste bekende speler was Ruy Lopez, een Spaanse bisschop (jawel, een kerkelijk leider!). Van hem stamt de Spaanse opening, die internationaal bekend staat onder de naam Ruy Lopez. Van deze bisschop was overigens bekend dat hij adviseerde het schaakbord zodanig te plaatsen dat het zonlicht in de ogen van de tegenstander weerkaatste. Een tikje onsportief misschien....

3. De zeventiende eeuw

In deze periode begint er, met alle respect natuurlijk, enige lijn in het spel te komen. De eerste grote meester was de Italiaan Greco. Hij onderkende een aantal belangrijke principes in het schaken, namelijk de beheersing van het centrum en snelle ontwikkeling van de stukken. Zijn Grecovariant illustreert mooi de uitwerking van deze principes:

1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. Lc4 Lc5 4. c3 Hiermee streeft wit naar het ideale pionnen centrum.

4. ...Pf6 5. d4 exd4 6. cxd4 Lb4+ 7. Pc3 Pxe4 8. 0-0 Pxc3 9. bxc3 Lxc3 10. Db3 Lxa1 11. Lxf7+ Wit heeft nu een zeer sterke aanval. Voor een grote voorsprong in ontwikkeling mag je best wat materiaal offeren.

4. De achttiende eeuw

Na Italië werd Frankrijk het centrum van de schaakwereld. Met name Philidor heeft een eerste fundament gelegd voor het moderne positiespel. Volgens hem was de pion 'de ziel van het schaakspel'. Hij beschouwde 1. e4 e5 2. Pf3 als minder goed wegens 2. ...d6 en 3. ...f5. Daarmee wordt een niet-centrumpion tegen een centrumpion geruild, en bovendien wordt de f-lijn geopend. Verder beseft hij dat pionnen in een gesloten front naar voren moesten worden gebracht, omdat er anders zwakten zouden ontstaan.

5. De romantische periode

De reactie van de schaakwereld op de theorieën van Philidor was heel anders dan de Franse meester zich voorgesteld zal hebben. Men zette zich af tegen deze rationalisatie van het schaakspel en keerde terug naar het tactische spel. Deze ontwikkeling is analoog aan die van het Europese denken in het algemeen. In het begin van de negentiende eeuw doet de romantiek zijn intrede in de Europese cultuur. Bekende vertegenwoordigers van deze stroming zijn de componisten Beethoven, Schubert en Chopin.

Ook in het schaken streefde men naar schoonheid. Dat hield in dat men min of meer verplicht was om op aanval en initiatief te spelen. Terugtrekkende bewegingen en het weigeren van offers werden beschouwd als onethisch. Het brengen van tegenoffers om het initiatief over te nemen was uiteraard wel toegestaan. Openingen die in deze tijd floreerden, waren het Koningsgambiet en het Evansgambiet. De principes van deze openingen zijn in wezen dezelfde als in de tijd van Greco: Het streven naar de vorming van een pionnencentrum, en het winnen van tijd om ontwikkelingsvoorsprong te verkrijgen.

Enkele typerende partijen:

Anderssen-Morphy: 1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. Lc4 Lc5 4. b4 Lxb4 5. c3 La5 6. d4 cxd4 7. 0-0 dxc3 8. Db3 Df6 9. e5 Dg6 10. Pxc3 Pge7 11. Pe2 b5!?

Een typisch tegenoffer. Zwart geeft een pluspion terug om zijn ontwikkeling te versnellen.

Meek-Morphy: 1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. d4 exd4 4. Lc4 Lc5 5. Pg5 Ph6 7. Pxf7?

Wit begint een geforceerde zettenreeks waarmee hij enkele zetten het initiatief in handen heeft. Zwart wilt daardoor tijd voor de ontwikkeling van zijn stukken.

6. De theorie van Steinitz

Wilhelm Steinitz is degene geweest die de grondregels van het positieospel heeft opgesteld. De lijst van de elementen van Steinitz zal bij iedereen welbekend zijn. Althans, dat hoop ik dan maar. Met de regels van het positieospel, die je met een mooi woord ook dogma's kunt noemen, kun je de term creativiteit omschrijven. Een partij wordt doorgaans creatief genoemd als er zetten of een plan zijn geweest die op het eerste gezicht 'tegennatuurlijk' zijn. Als je de term tegennatuurlijk gebruikt, moet je ook iets als natuurlijk beschouwen. Dat nu zijn de dogma's van Steinitz.

De leer van Steinitz kan het beste duidelijk worden gemaakt met behulp van het zogenaamde positionele evenwicht. In de beginstelling is de positie in evenwicht. Beide partijen moeten nu proberen voordeeltjes te vergaren, zodat ze het evenwicht in hun voordeel kunnen doen omslaan. De aanval is pas correct als het evenwicht belangrijk verstoord is. Er moet dan ook worden aangevallen, omdat de tegenpartij anders de kans krijgt om weer op te krabbelen.

Steinitz staat niet bepaald bekend om zijn invloed op de ontwikkeling van de openingstheorie. Hij prefereerde altijd een solide centrumopstelling. Het handhaven van de invloed in het centrum was voor hem zeer belangrijk. Zo speelde hij regelmatig 3. ...f6 in het Spaans. Ook in het Weens had hij een eigen variant: 1. e4 e5 2. Pc3 Pc6 3. f4 exf4 4. d4 Dh4+ 5. Ke2 Wat sommige mensen al niet doen om het ideale pionnencentrum in handen te krijgen. Het opmerkelijke is dat deze variant als goed speelbaar voor wit bekend staat, als ik mij niet vergis.

Van Steinitz kan dus in ieder geval niet worden gezegd dat hij niet principieel was. Gambietpionnen werden tot het uiterste verdedigd, omdat het offeren van materiaal in een evenwichtige stelling volgens hem niet goed kon zijn. Zie bijvoorbeeld Janowski-Steinitz: 1. e4 e5 2. f4 exf4 3. Lc4 Pe7 4. Dh5 Pg6.

7. De reactie: Réti en Nimzowitsch

De opvolgers van Steinitz hebben zijn theorieën verder uitgewerkt en verfijnd. In de eerste plaats moet dan Tarrasch genoemd worden. Deze had echter meer oog voor een harmonische opstelling van de stuk-

ken. Anderzijds was hij daardoor geneigd het bezit van ruimtevoordeel enigszins te overschatten. In een beperkte ruimte is het nu eenmaal moeilijker de stukken goede plaatsen te geven.

Geheel nieuwe inzichten kwamen van Réti en Nimzowitsch. Met name de laatste heeft baanbrekend werk verricht. In feite waren de theorieën van Nimzowitsch echter minder revolutionair dan op het eerste gezicht lijkt. In zijn openingsideeën onderkende hij het belang van de invloed in het centrum. Alleen gaf hij een alternatief voor de bezetting van het centrum door een pion, namelijk de indirecte invloed door middel van het richten van stukken. Het meest sprekende voorbeeld hiervan zijn de Indische openingen.

Welke gedachte schuilt er achter de voorkeur voor de indirecte bezetting van het centrum? Wit heeft het voordeel van de voorzet. Als zwart met een pion het centrum bezet, zal wit dit bolwerk in het centrum kunnen aanvallen. Zwart moet zich dus beperken tot het verdedigen van dit bolwerk, of het eventueel opgeven. Het houden van een pion in het centrum brengt dus veel verplichtingen met zich mee. Bezetting door stukken daarentegen is moeilijker te bestrijden, omdat deze op grotere afstand hun invloed uitoefenen en daardoor vanuit het eigen kamp kunnen werken.

Een voorbeeld is het Nimzo-Indisch: 1. d4 Pf6 Zwart verhindert e4. 2. c4 e6 3. Pc3 Lb4! Er dreigde weer e4. In die tijd was 4. Dc2 de meest gespeelde zet, omdat zo de strijd om e4 het meest consequent werd voortgezet.

Vermeldenswaard is dat Réti het koningsindisch een duidelijk inferieure opening vond. Zwart probeert het witte bolwerk d4 aan te vallen. Omdat zwart de verdedigende partij is, mag hij echter nog helemaal niet aan aanvallen denken.

Andere belangrijke ideeën van Nimzowitsch, de blokkade en de Hemmung, kunnen direct worden teruggevoerd op Philidor en Steinitz. Pionnen hebben de natuurlijke neiging om naar voren te gaan (terug mag immers niet) en moeten daarom in bedwang worden gehouden. Vergelijk de pionnenfalanx van Philidor!

8. De jaren twintig van deze eeuw

Openingen die in de jaren twintig hun intrede hebben gedaan, zijn het Grünfeldindisch en de Aljechinverdediging. Deze openingen hebben met elkaar gemeen dat ze wit eerst de vrije hand geven in het centrum. De grondgedachte is dat niet alleen een zwarte pion die vroeg in het centrum wordt geplaatst zwak is, ook een witte pion kan zwak worden. Het opbouwen van een centrum kost namelijk tijd. De zwartspeler kan die tijd benutten voor zijn ontwikkeling en van verdediger aanvaller worden. De witte meerderheid in het centrum wordt eerst in bedwang gehouden en vervolgens aangevallen.

9. Het schaken na de Tweede Wereldoorlog

Er wordt vaak gesproken over een Russische schaakschool. Volgens Euwe werd deze gekenmerkt door vijf basisprincipes: Een streven naar initiatief, strijdvaardigheid (Timman beweert dat dit komt doordat mensen in het sovjetsysteem alle tijd hadden. Waarom dan salonremises spelen?), actieve verdediging, zorgvuldige openingenstudie en een hoge waardering voor dynamische voordelen ten opzichte van statische voordelen.

Over het bestaan van de Russische schaakschool kan getwist worden. Ook in de voormalige Sovjetunie hebben de spelers een zeer uiteenlopende speelstijl. Wat wel opmerkelijk is, is dat men tegenwoordig in het algemeen wel kan leven met een structurele zwakte, zoals bijvoorbeeld in de Najdorfvariant:

1. e4 c5 2. Pf3 d6 3. d4 cxd4 4. Pxd4 Pf6 5. Pc3 a6 6. Le2 e5 Zwart aanvaardt vrijwillig een gat op d5 en een achtergebleven pion! In deze stellingen draait het om het doorzetten van d6-d5. Als zwart dit kan realiseren, dan heeft hij een extra pion in het centrum en staat hij beter. De Sveshnikov is nog erger: In de hoofdvariant heeft zwart ook nog een dubbele f-pion. Dat geeft hem echter ook een extra mogelijkheid het centrum aan te vallen.

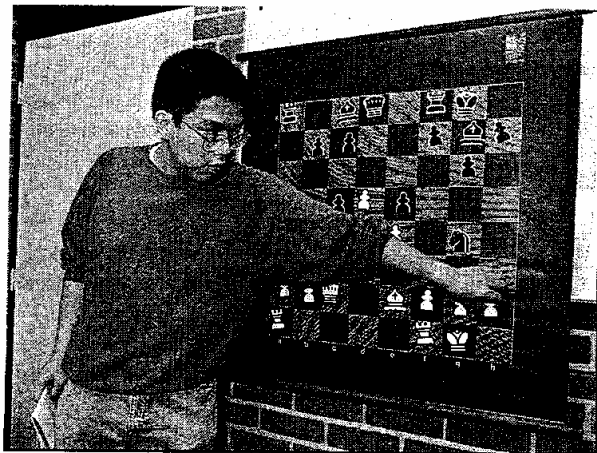
10. Het schaken heden ten dage

Er is eigenlijk voortdurend een golfbeweging geweest in het schaakdenken. Deze golven betreffen, om met sterk vereenvoudigde termen te spreken, de afwisseling tussen en tactici. Van Greco naar Philidor, vervolgens Anderssen en Morphy, Steinitz, Tarrasch en Capablanca, Aljechin en Nimzowitsch, Euwe en Botwinnik, Bronstein en Tal, Karpov en nu Kasparov. Er is telkens sprake van actie-reactie, van these-antithese.

Het huidige schaaktijdperk staat in het teken van de opmars van de computer. Openingenstudie met behulp van databases wordt steeds belangrijker. In zekere zin hebben we tegenwoordig een typisch Russische schaakschoolperiode: De openingenstudie, het verdwijnen van salonremises (In Linares stond ooit een boete op het spelen van remise binnen veertig zetten), en een streven naar gecompliceerde stellingen. Een theoretische vernieuwend tijdperk zou ik dit niet willen noemen. Misschien als Kasparov begint met het spelen van 1. ...h6 en 2. ...g5.....

Ik zou willen besluiten met een uitspraak van onze huidige wereldkampioen. Op de vraag wat het beste antwoord was op 1. e4, antwoordde hij 1. ...e5 en 1. ...c6. Dat waren volgens hem de juiste methoden om invloed in het centrum te krijgen. Zo zie je maar, alles draait om het centrum. Anders zou het ook niet deze naam hebben gehad!

Dharma Tjiam

♦ Dharma Tjiam: ...lezing over de ontwikkeling van het schaakdenken... (Foto Cees Baars)

Wat is de invloed van lichamelijke conditie en voeding op aandacht en concentratie?

Over de medische aspecten van het schaken.

(door Kees Gorter, huisarts)

Inleiding

Volgens het model van Botwinnik heeft schaken vier aspecten: techniek, **fysiek**, psychologie en toeval. Munzert (in: 'Schachpsychologie') introduceert het begrip "compensatiesport" als middel om lichamelijke en geestelijke conditie te verbeteren. Hij citeert Kasparov: "Ik loop en zwem veel en serieus; als ik me goed in vorm voel speel ik ook voetbal en badminton. Dat vereist veel uithoudingsvermogen, opmerkzaamheid en reaktiesnelheid". De lichamelijke en geestelijke toestand hangen nauw samen. De conditie van beiden kan dus beslissend zijn in belangrijke partijen of toernooien.

Inzichten vanuit inspanningsfysiologie

Dr Harm Kuipers, inspanningsfysioloog aan de Universiteit van Maastricht en oud schaatskampioen onderstreept het belang van ons vegetatieve zenuwstelsel voor de stress huishouding. Tijdens stress vindt er uitstorting plaats in het bloed van catecholaminen (versnelde hartslag; rode kleur, **alertheid** ed); in rust moeten we weer energie opslaan om komende stress op te kunnen vangen ('piek- en daluren').

Hieruit volgen een aantal logische adviezen:

- *Tijdens* wedstrijd/toernooi: niet kort tevoren een zware lichamelijke inspanning.
- *Tussen* partijen: juist *wel* kortdurende inspanning om de **alertheid** van je gehele systeem te stimuleren. Lichamelijke vermoeidheid moet vermeden worden!
- *Voor* de wedstrijd slecht geslapen: in principe niet zo'n probleem: het vegetatieve zenuwstelsel is in zo'n situatie hyperactief. Uiteraard is ook hier weer opvolgende rust noodzakelijk (piek- en daluren).

Invloed van voedings- en genotmiddelen

Ook hierbij is enig fysiologisch inzicht van belang om tot goed begrip van adviezen te kunnen komen. Dr Kuipers wijst erop dat geestelijke arbeid geen noemenswaardige daling van de hersenbloedsuikerspiegel geeft. Deze wordt door het lichaam op een constant optimaal nivo gehouden. Overmaat is schadelijk. Enkele adviezen:

- Suiker (ook Dextropur ed):
  - a. Teveel: het maag-darm stelsel wordt aan het werk gezet ipv de hersenen!; Gevolg: gevoel van duifheid!
  - b. Te weinig: trillerig; concentratieverlies.Dus: *Tijdens* wedstrijden: licht verteerbare maaltijden; Vermijdt vette snoepwaren (Mars ed) omdat deze vaak te vet op de maag liggen: misselijkheid! Liefst snacks met laag vetgehalte zoals Switch; Evergreen en Right.
Voor de wedstrijd: (1.5 uur): calorieën in de vorm van vooral koolhydraten! (aanbevolen hoeveelheid 55-60%)
- Cafeïne: koffie; cola; in beperkte hoeveelheid stimuleert dit het vegetatieve zenuwstelsel. Hierdoor een toename van de alertheid en adekwater reageren.
- Alcohol: werkt ook al in kleinere hoeveelheden nadelig op alertheid. Langdurig. (hierop zijn ook de adviezen gebaseerd voor autorijden en alcohol).
In de luchtvaart geldt de regel: "12 hours between the bottle and the throttle"; gemodificeerd naar schaken op hoog nivo: "12 uur tussen de fles en Top Chess!"
- Andere dranken: liefst isotoon; minder belasting van de waterhuishouding.

Prof Saris, hoogleraar Humane Voeding Universiteit van Maastricht onderstreepte tijdens een bijeenkomst over Sportgeneeskunde dit jaar nog eens het feit dat eiwitten en vitaminen eigenlijk nooit een probleem

vormen in de voeding van de topsporter. Ook in een recent review uit de Journal of the American Medical Association (JAMA) blijkt dat vooral gevarieerde en gebalanceerde voeding essentieel is naast regelmatig lichaamsbeweging voor zowel de **fysieke** als de mentale aspecten. Tevens wordt duidelijk dat adviezen "op maat" dwz persoonsgebonden dienen te worden gegeven.

Aandacht

Er dient onderscheid te worden gemaakt tussen diffuse en actieve explorerende aandacht. Vanuit de klinische psychologie weten we dat vooral het laatste meer past bij oudere kinderen en volwassenen. Je bent hierdoor instaat om bijvoorbeeld bepaalde onderzoeksstrategieën te hanteren. Er is een verder onderscheid mogelijk naar enerzijds selectieve aandacht en anderzijds volgehouden aandacht. Bij het eerste gaat het vooral om de aandacht voor relevante zaken met negeren van irrelevante stimuli. Bij het tweede is er vooral sprake van de taakgerichte volgehouden aandacht. Problemen met dit laatste treden vooral op bij saaie en monotone taken: na een half uur neemt de prestatie significant af!

Adviezen:

- continue bekrachtiging
- intrinsieke beloningen (zoals bijvoorbeeld bij veel videospelletjes)
- aanbieden van nieuwe, onbekende stimuli
- herhaalde instructie

Reaktiesnelheid

Er is een visueel en een motorisch aspect. Voor verschillende vaardigheden worden verschillende hersenschorsgebieden gebruikt voor "patroon herkenning" (de reaktiesnelheid verkregen bij tafeltennis is niet gelijk aan die nodig voor schaken).

Spanning-stress relatie

Er is een kromlijng verband: bij een te geringe (onderschatting van de tegenstander) en bij een teveel aan spanning daaft het vermogen tot concentreren en vermindert de prestatie. Dit is individueel bepaald. Een teveel aan spanning kan beïnvloed worden door:

- diverse vormen van lichamelijke ontspanningsoefeningen en ademhalingsoefeningen.
- zelfhypnose
- biofeedback procedures

Deze aanpak dient vooraf aangeleerd te worden, zodat de procedure tijdens het ervaren van te veel spanning uitgevoerd kan worden. De gedachte dat men met behulp van hypnose beter presteert is niet door onderzoek bevestigd. Wel is duidelijk, dat men door hypnotische procedures de eigen mogelijkheden doelgerichter en beter kan leren gebruiken: concentratie, volgehouden aandacht en ontspanning.

Conclusies

1. Voor het bereiken en handhaven van een hoog nivo in schaken is naast schaaktechnische begeleiding ook lichamelijke begeleiding essentieel.
2. Top-jeugdschakers dienen adviezen te krijgen over een verantwoord voedingspatroon. (Zie bijv brochure KNAU, volgende bladzijde).
3. Volgehouden aandacht (trainingen bijv): problemen ontstaan al na een half uur!; Deze kunnen worden opgevangen door continue bekrachtiging; intrinsieke beloning; aanbieden van veel nieuwe stimuli en herhaalde instructie.
4. Stress gevoelige spelers dienen gewezen te worden op mogelijkheden om e.e.a. op te vangen.

Apeldoorn december 1994

De menukaart van de sporter

(Bron: KNAU schoolatletiek)

DRIE GOUDEN REGELS

Als je serieus aan sport doet, moet je extra aandacht besteden aan wat je eet en drinkt. Dat konit vooral omdat je bij het sporten veel meer energie verbruikt dan wanneer je stiltzit. Moet je nu ineens een hele studic gaan maken van de voedingsleer? Nee hoor. Maar een paar dingen zijn heel belangrijk om te weten.

Allereerst de drie gouden regels, die trouwens voor iedereen gelden die gezond wil leven:

- * Zorg voor voldoende variatie in je menu.
- * Eet zo vers mogelijk.
- * Zorg voor voldoende vocht.

WAT ZIT ER IN ONZE VOEDING?

De belangrijkste voedingsstoffen zijn:

Koolhydraten

Koolhydraten zijn de belangrijkste leveranciers van energie. Ze zijn opgeslagen in de vorm van suikers en zetmeel. Die haal je vooral uit graanprodukten (zoals brood, rijst, spaghetti en andere pastasoorten), uit zuivelprodukten, groenten en fruit.

Eiwitten

Eiwitten zijn de bouwstenen voor het lichaam. Ze zorgen o.a. voor de groel en het herstel van onze cellen. Eiwit zit vooral in vlees, vis, zuivel, eieren en noten.

Vetten

Vetten vormen een geconcentreerde energiebron. Ze zijn belangrijk voor de aanmaak van weefsel en bevatter een aantal vitaminen. Verzadigde vetten vind je in vlees, eieren en volle melk; onverzadigde vetten in plantaardige olie en noten.

Vitaminen

Vitaminen regelen allerlei belangrijke processen in ons lichaam. Je hebt er maar kleine hoeveelheden van nodig, maar ze zijn wel heel essentieel.

Mineralen

Mineralen zijn de bouwstenen voor enzymen. En die zorgen weer voor een aantal chemische reacties in het lichaam. Ook heb je mineralen nodig voor de aanmaak van rode bloedlichaampjes en voor gezonde botten en tanden.

Voedingsvezels

Voedingsvezels zijn onverteerbare plantaardige stoffen, onmisbaar voor het goed functioneren van de spijsvertering.

Water

Water is ontzettend belangrijk voor het goed functioneren van je lichaam. Het zorgt voor het transport van je voeding naar organen en weefsels. En voor het afvoeren van afvalstoffen. Water is verder belangrijk voor het regelen van de lichaamstemperatuur.

WAAR HALEN WE DE ENERGIE VANDAAN

Bij een normale, goede voeding halen we onze energie uit koolhydraten (55%), eiwitten (10-15%) en vetten (30-35%). Maar voor een sporter zijn vooral koolhydraten belangrijk. Dat komt omdat koolhydraten snel en effectief in energie worden omgezet. Eiwit is eigenlijk alleen maar een 'noodbrandstof', terwijl de energie uit vet maar heel langzaam vrijkomt. Daarom wordt de sporter geadviseerd zijn energie niet voor 55%, maar voor 60 tot 70% uit koolhydraten te halen. Sporters hebben dus vooral behoefte aan rijst, bruinbrood en vers fruit.

WAT EET EN DRINK JE VOOR, TIJDENS EN NA DE WEDSTRIJD

Voor de wedstrijd kun je het beste licht verteerbare voedingsmiddelen nemen, het liefst met veel koolhydraten. Rijst, brood en fruit zijn ideaal. Vlees eten is minder verstandig. Neem je laatste volledige maaltijd ongeveer vier uur voor de wedstrijd. En denk vooral aan voldoende te drinken! Tijdens een stevige inspanning verliest je lichaam immers veel vocht. Drink alleen geen grote hoeveelheid vlak voor het sporten. Het beste kun je water, thee of vruchtensap drinken. Let er vooral op dat je drankje niet te koud is en neem geen 'prik'.

Direct na de wedstrijd moet je eerst de verbruikte koolhydraten en het verloren vocht aanvullen. Een glas vruchtensap doet wonderen, maar water mag ook. Combineer dat bijvoorbeeld met het eten van wat fruit. De eerste maaltijd na een forse inspanning moet vooral je herstel bevorderen. Kies daarom voor veel rijst of aardappelen, een flinke portie groente (zo'n 400 gram) en bijvoorbeeld magere yoghurt als dessert.

Vaderlandse jeugdtop krijgt tips om horizon te verbreden

Speelplezier troef tijdens

Door onze medewerker
PETER BOEL

APELDOORN - „Herman moet mat”, riep internationaal schaakmeester Joris Brenninkmeijer tijdens een analyse door collega Herman Grooten. Het tekende de sfeer van het Creatief toernooi dat afgelopen weekend in Notariskantoor Dijkstra de Graaff en De Stolp werd gehouden. Stellingen werden diep uitgeanalyseerd, maar daarnaast was er ruimte voor ongein.

Twintig jeugdtoppers uit het hele land kruisten zes ronden de degen met de sterkste Schaakmaatjeugd. Gastspreekers en trainers analyseerden interessante momenten en gaven lezingen over schaakcreativiteit.

Er kwam een klein, maar select publiek af op dit nieuwe, door Karel van Delft georganiseerde initiatief. Naast diverse ouders en jeugdleiders toonde topdammer Ton Sijbrands zijn belangstelling voor de schaaksport door enkele lezingen bij te wonen.

Internationaal meester Leon Pliester zette zaterdagochtend direct het begrip 'creativiteit' op losse schroeven. Hij toonde aan dat spectaculaire combinaties voor de hand kunnen liggen. Een beroemd dame-offer noemde hij zelfs 'onderbroekenlol'. Creatiever vindt Pliester het wanneer de speler zich niet laat leiden door algemene regels, maar eigen zetten vindt die in een strategisch concept passen.

Horizon

Pliester drukte de vaderlandse jeugdtop op het hart om flexibel om te gaan met vuistregels en de horizon te verbreden. Een schaker moet met originele ideeën durven komen, ook als ze misschien niet correct zijn. Renate Limbach nam dit in de eerste ronde onmiddellijk ter harte. Zij viel in voor de te laat gearriveerde Richard Berendsen en hakte er vrolijk op los. Tegenstander Jeroen Willemze won de partij, maar de toon was gezet.

Huisarts Kees Gorter hield een verhandeling over de medische aspecten van de schaaksport. Ook hier is het adagium 'een gezonde geest in een gezond lichaam' van toepassing. Voor schakers, evengoed als voor beoefenaars van lichamelijke sporten, zijn een goede, gevarieerde samenstelling van het menu en voldoende lichaamsbeweging belangrijk. Alcohol noemde Gorter funest voor de alertheid. Enkele trainers haalden tegenspuiterend voorbeelden aan van schakers die met alcohol tot goede prestaties waren ge-

komen. Gorter deed dit af als uitzonderingen op de regel. Hij bood organisator Karel van Delft een overzicht van nuttige lichamelijke oefeningen en voedingstips aan.

Internationaal meester Herman Grooten vertelde dat hij evenals Jan Timman indertijd begon met het naspelen van diep uitgeanalyseerde partijen om veel informatie te verzamelen. Dat vergroot de kans op herkenning van bepaalde

schaaktoernooi

structuren en oplossingen. Van dit 'Aha-Erlebnis' gaf Grooten verschillende voorbeelden uit eigen praktijk. Schaaktrainer en psychologiestudente Renate Limbach gaf een analyse van het denkproces van de schaker. Evenals Grooten wees zij op de ervaringsdeskundigheid van sterke spelers, waardoor zij sneller tot een oplossing komen.

Internationaal meester Joris Brenninkmeijer, zojuist afgestudeerd in de psychologie, kwam met een experiment om te kijken hoe dit in de praktijk werkt. Hij gaf een deel van de spelers vooraf instructie in eindspelstudies, waarvoor een grote creativiteit vereist is. Daarna speelden alle deelnemers een moeilijke eindspelstelling uit tegen Brenninkmeijer en Grooten. Van de tien spelers uit de geïnstrueerde groep vonden er zes de juiste oplossing; van de overige tien zagen er vijf hoe het moest. Geen duidelijk effect dus. Brenninkmeijer is ervan overtuigd dat met regelmatige oefening meer resultaat te behalen valt. Joost Hoogendoorn was met deze test het snelste klaar. In ijlt tempo loste hij daarna acht verdere eindspelstudies op.

Discussies

De gastspreekers waren niet uit alle hoeken van het land gekomen om plichtmatig hun programma af te werken. Tussendoor werd driftig geanalyseerd en levendig gediscussieerd. Vooral Brenninkmeijer kreeg regelmatig de lachers op zijn hand.

In de Stolp gaf nationaal meester Dharma Tjiam een overzicht van de ontwikkeling van het schaakdenken door de eeuwen heen aan de hand van openingen. Tjiam be-

toogde dat nieuwe benaderingen steeds uitgingen van de grondregels van het positieospel, die Wilhelm Steinitz rond de eeuwwisseling vastlegde.

In het toernooi testten de jeugdspelers hun creativiteit. Overtuigend winnaar werd favoriet Erik van den Doel uit Leiden, die slechts aan Jochem Aubel en Merijn van Delft remise afstond. Erik won een halfjaar-abonnement op het blad Schaaknieuws. Van de Apeldoorners behaalden Tim Rimmel en Merijn van Delft het beste resultaat. De Nederlandse kampioen tot 14 jaar (Richard Berendsen, twaalfde) en tot 16 jaar (Lucien van Beek, dertiende) hadden het nakijken.

Belangrijker was de verkiezing van het meest creatieve moment uit het toernooi. De spelers mochten zelf stemmen. Met miniem verschil werd Khoa Do uit Veldhoven met een dame-offer - toch weer! - tot winnaar uitgeroepen. Hij kreeg een digitale schaakklok mee naar huis.

Eindranglijst

	ELO	1	2	3	4	5	6	MP	WP	SB
1 Erik van den Doel	2333	1w6	½z14	1w19	1z13	1w5	½z4	5.0	18.0	14.75
2 Tim Rimmel	1839	1z20	0z8	1w12	½w9	1w7	1z5	4.5	19.0	13.75
3 Sipke Ernst	2115	0z4	1z17	½w13	1w12	1z9	1w8	4.5	18.0	12.75
4 Merijn van Delft	2047	1w3	0z13	1w17	1z6	½z8	½w1	4.0	21.0	14.25
5 Frank v Tellingen	1898	1z10	1w16	1z18	1w8	0z1	0w2	4.0	19.5	10.00
6 Joost Hoogendoorn	2175	0z1	1z19	1w14	0w4	1z10	1w11	4.0	19.0	10.00
7 Khoa Do	2003	1z9	1z15	0w11	1w18	0z2	1w13	4.0	16.5	9.00
8 Jeroen Willemze	2002	1z12	1w2	1z20	0z5	½w4	0z3	3.5	21.0	10.50
9 Martijn Dambacher	2026	0w7	1z11	1w15	½z2	0w3	1z16	3.5	20.0	9.25
10 Joost Berkvens	2028	0w5	1w18	1z16	1z15	0w6	½z14	3.5	15.5	6.25
11 Sybolt de Boer	2006	0w15	0w9	1z7	1z19	1w13	0z6	3.0	17.0	7.50
12 Richard Berendsen	1956	0w8	1w20	0z2	0z3	1w15	1z18	3.0	16.5	4.00
13 Lucien van Beek	2069	1w17	1w4	½z3	0w1	0z11	0z7	2.5	22.0	7.75
14 Jochem Aubel	2130	0w19	½w1	0z6	½z17	1w18	½w10	2.5	16.0	6.00
15 Erik Smit	1865	1z11	0w7	0z9	0w10	0z12	1w20	2.0	18.0	4.00
16 Tim Lammens	1722	0z18	0z5	0w10	1w20	1z19	0w9	2.0	14.0	2.00
17 Hylke Veenstra	2078	0z13	0w3	0z4	½w14	0z20	1w19	1.5	15.5	2.25
18 Jeroen Dolsma	1650	1w16	0z10	0w5	0z7	0z14	0w12	1.0	19.0	2.00
19 Janko Gorter*	1900	1z14	0w6	0z1	0w11	0w16	0z17	1.0	18.0	2.50
20 Jelmar Loman	1768	0w2	0z12	0w8	0z16	1w17	0z15	1.0	16.5	1.50

* M. Jonker 1e dag, J. Gorter 2e dag

Herman Grooten, Leon Pliester, Dharma Tjiam, Karel van Delft, Renate Limbach en Joris Brenninkmeijer (v.l.n.r.) voerden een levendige discussie.

PARTIJEN

Ronde 1

vd Doel - Hoogendoorn

1. e4 e5 2. ♖f3 d6 3. d4 ♗g4 4. dxe5 ♗d7 5. h3 ♗xf3 6. ♖xf3 ♗xe5 7. ♖b3 c6 8. ♗c3 ♖c7 9. ♗e3 g6 10. O-O-O ♗e7 11. f4 ♗h6 12. ♗b5 cxb5 13. fxe5 ♗xe3+ 14. ♖xe3 dxe5 15. ♗xb5+ ♗c6 16. ♖c5 ♗d8 17. ♗hf1 a6 18. ♗xd8+ ♗xd8 19. ♗xc6 bxc6 20. ♗f6 ♖b7 21. ♗xc6 1-0

Aubel - Jonker

1. e4 g6 2. d4 ♗g7 3. ♗c3 d6 4. f4 c6 5. ♗e3 ♖b6 6. ♖d2 ♖xb2 7. ♗b1 ♖a3 8. ♗f3 ♖a5 9. ♗e2 b5 10. O-O ♗f6 11. e5 ♗g4 12. ♗g5 ♗xe3 13. ♖xe3 O-O 14. ♗b3 h6 15. ♗ge4 b4 16. ♗d1 ♗e6 17. exd6 exd6 18. f5 ♗xf5 19. ♗xd6 ♗e6 20. ♗b2 ♖d5 21. ♖g3 ♗xd4+ 22. ♗h1 ♗e5 0-1

de Boer - Smit

1. e4 c5 2. g3 ♗c6 3. ♗g2 e6 4. ♗e2 ♗ge7 5. O-O h5 6. b3 d5 7. exd5 ♗xd5 8. ♗b2 h4 9. d4 hxg3 10. hxg3 ♖f6 11. c4 ♖h6 12. ♗e1 ♗de7 13. ♗f4 g5 14. d5 e5 15. dxc6 gxf4 16. cxb7 0-1

Dambacher - Do

1. e4 c5 2. ♗c3 ♗c6 3. ♗ge2 d6 4. d4 cxd4 5. ♗xd4 ♗f6 6. f4 e6 7. ♗e3 ♗e7 8. ♖f3 a6 9. O-O-O ♖c7 10. g4 h6 11. ♗d3 ♗d7 12. ♗he1 ♗c8 13. ♗b1 b5 14. e5 dxe5 15. fxe5 ♗xe5 16. ♖e2 ♗c4 17. ♗c1 ♖c5 18. ♗b3 ♖b4 19. g5 hxg5 20. ♗xg5 a5 21. ♗xf6 gxf6 22. a3

♗xa3+ 23. bxa3 ♖xc3 24. ♗xb5 ♗xa3 25. ♗xd7+ ♗f8 0-1

Limbach - Willemze

1. e4 c5 2. d4 cxd4 3. c3 ♖a5 4. ♗f3 ♗f6 5. e5 dxc3 6. ♖c2 ♗c6 7. ♖xc3 ♖xc3+ 8. ♗xc3 ♗g4 9. ♗f4 g5 10. ♗xg5 ♗gxe5 11. ♗xe5 ♗xe5 12. ♗d5 ♗d8 13. f4 f6 14. fxe5 fxc5 15. h4 g4 16. ♗e2 0-1

Loman - Rimmel

1. e4 c5 2. a3 g6 3. d4 cxd4 4. ♖xd4 ♗f6 5. e5 ♗c6 6. ♖c3 ♗d5 7. ♖b3 ♗b6 8. ♗f3 ♗g7 9. ♗f4 O-O 10. ♗bd2 ♖c7 11. O-O-O ♗xe5 12. ♗xe5 ♗xe5 13. ♗xe5 ♖xe5 14. ♗d3 d5 15. h4 ♗e6 16. ♗f3 ♖f4+ 17. ♗b1 d4 18. ♖b4 ♗d5 19. ♖xd4 ♖xd4 20. ♗xd4 ♗f4 21. ♗e4 ♗d5 22. ♗xd5 ♗xd5 0-1

Dolsma - Lammens

1. e4 c5 2. ♗f3 g6 3. ♗c4 ♗g7 4. d3 ♗c6 5. O-O e6 6. c3 ♗ge7 7. ♗e3 d6 8. ♗bd2 O-O 9. ♗h4 ♗b8 10. f4 d5 11. ♗b3 d4 12. cxd4 ♗xd4 13. ♗xd4 ♖xd4+ 14. ♗h1 ♖xd3 15. ♗hf3 b5 16. ♗c2 ♖d7 17. ♖e2 ♗d4 18. ♗xd4 cxd4 19. ♗d3 a6 20. e5 ♗d5 21. ♗e4 ♗e3 22. ♗f6+ ♗g7 23. ♗xd7 ♗xd7 24. ♗fe1 ♗d5 25. ♖e4 ♗c8 26. ♖xd4 ♗b7 27. ♗e4 ♗fd8 28. ♗xd5 ♗xd5 29. ♖a7 ♗dd8 30. ♗ac1 ♗h8 1-0

van Beek - Veenstra

1. e4 c5 2. ♗f3 ♗c6 3. ♗c3 d6 4. d4 cxd4 5. ♗xd4 ♗f6 6. ♗c4

♖b6 7. ♗db5 a6 8. ♗e3 ♖a5 9. ♗d4 ♗e5 10. ♗b3 ♖c7 11. ♗e2 ♗c4 12. O-O ♗xb2 13. ♖d4 e5 14. ♗b5 axb5 15. ♗xb5+ ♗d7 16. ♗xd7+ ♖xd7 17. ♖xb2 ♗xe4 18. f4 exf4 19. ♗xf4 ♗f6 20. ♗xf6 gxf6 21. ♖xf6 ♗g8 22. ♗e1 ♗e7 23. ♗g5 ♗xg5 24. ♖h8+ 1-0

van Delft - Ernst

1. e4 c5 2. b3 b6 3. ♗b2 ♗b7 4. ♗c3 d6 5. ♗f3 ♗f6 6. ♗b5+ ♗c6 7. ♗xc6+ ♗xc6 8. O-O e6 9. d3 ♗e7 10. ♗h1 O-O 11. ♖e2 ♗d7 12. ♗d1 ♗f6 13. c3 ♗de5 14. ♗e3 ♖c8 15. ♗ad1 ♖a6 16. ♗a1 ♗xf3 17. gxf3 ♗e5 18. f4 ♗g6 19. ♗g2 ♗ac8 20. ♗d2 ♗c7 21. ♖g4 ♗fc8 22. ♗g1 ♗f8 23. h4 g6 24. ♗e3 ♖b7 25. f3 ♗e8 26. ♗dg2 ♗g7 27. f5 exf5 28. ♗xf5 ♗d7 29. ♗xg7 ♗xg7 30. c4+ f6 31. h5 ♗f7 32. ♖g5 ♖e7 33. hxg6 ♗xg6 34. ♖h5 ♖e6 35. f4 ♗f8 36. f5 ♗f4 37. ♖h6+ 1-0

van Tellingen - Berkvens

1. a4 1-0

Ronde 2

Aubel - van den Doel

1. e4 c5 2. ♗f3 ♗c6 3. d4 cxd4 4. ♗xd4 ♗f6 5. ♗c3 e5 6. ♗db5 d6 7. ♗g5 a6 8. ♗a3 b5 9. ♗xf6 gxf6 10. ♗d5 f5 11. ♗d3 ♗e6 12. ♖h5 ♗g8 13. g3 ♗g5 14. ♖xh7 ♗xd5 15. exd5 ♗e7 16. O-O ♗xd5 17. f4 ♗f6 18. ♖h3 ♗h5 19. ♖g2 e4 20. ♗e2 ♗h6 21. c4 bxc4 22. ♗xc4 d5 23. ♗ad1 ♖b8 24. ♗e5

♠d6 25. g4 fxg4 26. ♠xg4
♠xg4 27. ♠xg4 ♠xf4 1/2-1/2

Jonker - Hoogendoorn

1. e4 d5 2. d3 dxe4 3. dxe4
♠xd1+ 4. ♗xd1 ♠f6 5. f3 ♠c6
6. c3 e5 7. ♠e3 ♠e6 8. ♠d2
♠d7 9. ♠b5 a6 10. ♠xc6 bxc6
11. ♗c2 a5 12. ♠e2 ♠d6 13.
♠c1 ♗e7 14. ♠d3 a4 15. c4
♠a5 16. b4 axb3+ 17. ♠xb3
♠ha8 18. ♠xa5 ♠xa5 19. c5
♠xc5 20. ♠xc5 ♠xc5 21.
♠xc5+ ♠xc5+ 22. ♗d2 ♠a5
23. a3 c5 24. ♗c3 ♠a4 25.
♠hc1 ♗d6 26. ♠d1+ ♗c6 27.
♠d2 h5 28. ♗b2 ♠a8 29. a4
♠b8+ 30. ♗c2 ♠b4 31. a5
♗b7 32. ♠b1 ♗a6 33. ♠a1 g5
34. ♠a3 g4 35. ♗d3 c4+ 36.
♗c3 0-1

Veenstra - Ernst

1. d4 d5 2. c4 dxc4 3. e4 ♠f6 4.
♠c3 b5 5. ♠f3 e6 6. ♠g5 b4 7.
♠b1 c5 8. ♠xc4 ♠bd7 9. O-O
♠b7 10. e5 h6 11. d5 hxg5 12.
dxe6 fxe6 13. ♠xe6 ♠c7 14.
exf6 ♠xf3 15. f7+ ♗d8 16.
♠xd7+ ♠xd7 17. ♠xd7 ♗xd7
18. gxf3 ♠d6 19. ♠d2 ♠xh2+
20. ♗g2 ♠f4 21. ♠e4 ♠h2+
22. ♗g1 ♠ah8 23. ♠g3 ♗e7
24. ♠ad1 ♗xf7 25. ♠fe1 ♠xg3
26. fxg3 ♠h1+ 27. ♗f2 ♠8h2+
28. ♗e3 ♠xel+ 29. ♠xel
♠xb2 30. ♠c1 ♠xa2 31. ♠xc5
a5 32. ♗d4 b3 33. ♠xg5 a4 34.
♠b5 b2 35. ♗e5 a3 36. ♠b7+
♗g8 0-1

van Beek - Van Delft

1. e4 g6 2. d4 ♠g7 3. ♠f3 d6 4.
♠e2 ♠f6 5. ♠c3 O-O 6. O-O
c6 7. a4 ♠bd7 8. ♠e1 ♠c7 9.
♠e3 e5 10. ♠d2 ♠e8 11. d5
♠c5 12. ♠xc5 dxc5 13. ♠c4 h6

14. h3 ♠d7 15. ♠h4 ♗f8 16.
♠ad1 ♠ad8 17. d6 ♠c8 18. f4
♠e6 19. ♠xe6 ♠xe6 20. f5
♠c4 21. fxg6 ♠d4+ 22. ♠f2
♠xf2+ 23. ♗xf2 ♠e6 24. gxf7
♠exd6 25. ♠g6+ ♗xf7 26.
♠xe5+ ♗e6 27. ♠xd6+ ♠xd6
28. ♠f3 ♠d8 29. g4 ♠d7 30.
♠d1 ♠f8 31. ♗e3 ♠e5 32.
♠xe5 ♠xe5 33. ♠e2 b5 34.
axb5 cxb5 35. ♠a1 ♠f7 36.
♠a6+ ♠d6 37. ♠g3 ♗e5 38.
♠f5 ♠f8 39. h4 c4 40. ♠d4
♠d6 41. ♠a5 a6 42. ♠xa6 ♠f4
43. ♠f3+ 1-0

de Boer - Dambacher

1. ♠f3 ♠f6 2. b3 e6 3. ♠b2 d5
4. e3 ♠d6 5. d4 O-O 6. ♠d3
♠bd7 7. O-O c5 8. ♠bd2 b6 9.
♠e5 ♠b7 10. f4 ♠e4 11. ♠xe4
dxe4 12. ♠b5 ♠xe5 13. fxe5
♠e7 14. ♠g4 ♠g5 15. ♠h3
♠c8 16. ♠f2 a6 17. ♠f1 f5 18.
exf6 ♠xf6 19. ♠xf6 ♠xf6 20.
♠c4 ♠e8 21. ♠f1 ♠h6 22.
♠xh6 gxf6 23. ♠e1 b5 24. ♠f1
♠f6 25. g3 ♠d8 26. ♠d1 e5
27. c4 cxd4 28. exd4 exd4 29.
cxb5 axb5 30. ♠xb5 ♠g5 31.
♠c4+ ♗g7 32. ♗f2 ♠f6 33. a4
♗g6 34. a5 ♠f8 35. a6 ♠a8 36.
♗e1 d3 37. ♠xf6 ♠xf6 38. b4
♗f5 39. b5 ♗e5 40. ♠xd3 exd3
41. ♠xd3 ♠b6 42. ♠d8 ♠d5
43. ♠xd5+ ♗xd5 44. a7 ♠e6+
0-1

Smit - Do

1. d4 d5 2. c4 c6 3. cxd5 cxd5 4.
♠c3 ♠f6 5. ♠f4 ♠c6 6. e3 e6
7. a3 ♠d6 8. ♠ge2 O-O 9.
♠xd6 ♠xd6 10. ♠c1 ♠e4 11.
♠d3 ♠xc3 12. bxc3 e5 13. c4
exd4 14. exd4 dxc4 15. ♠xc4
♠e8+ 16. ♠e2 ♠xd4 17. ♠xd4
♠xd4 18. O-O-O ♠xe2+ 19.

♠xe2 ♠f5 20. ♠d3 ♠ac8+ 21.
♗b1 ♠e6 22. ♗b2 ♠c6 23.
♠he1 ♠b6+ 24. ♗a1 ♠b3 25.
♠c4 ♠xa3+ 26. ♗b2 ♠a4 27.
♠xe6 fxe6 28. ♠d7 ♠f4 29. f3
♠f7 30. ♠ed1 ♠fe7 31. ♠1d4
e5 32. ♠4d5 ♗f7 33. f4 e4 34.
♠f5+ ♗e6 35. ♠dd5 e3 36.
♗c2 g6 37. ♠de5+ ♗d6 38.
♠d5+ ♗c7 39. ♠c5+ ♗b8 40.
♠fe5 b6 41. ♠cd5 ♗c7 42.
♗d3 ♠d8 0-1

Willemze - Remmel

1. e4 c5 2. ♠f3 e6 3. ♠c3 ♠c6
4. d4 cxd4 5. ♠xd4 a6 6. ♠xc6
bxc6 7. ♠d3 d5 8. O-O ♠e7 9.
e5 ♠c7 10. f4 ♠h6 11. ♠e1 O-
O 12. ♗h1 f5 13. b4 ♠b8 14. a3
c5 15. bxc5 ♠xc5 16. ♠a4 ♠a7
17. ♠d2 ♠d7 18. ♠c3 ♠f7 19.
♠g3 ♠b5 20. ♠xb5 axb5 21.
♠b4 1-0

Berendsen - Loman

1. e4 c5 2. d4 cxd4 3. ♠f3 ♠c6
4. ♠xd4 e6 5. ♠c3 ♠f6 6. g3
d6 7. ♠g2 a6 8. O-O ♠c7 9.
♠e3 ♠e7 10. ♠e2 ♠d7 11. a4
O-O 12. h3 ♠e5 13. ♠ad1 ♠c4
14. ♠c1 ♠ac8 15. b3 ♠a5 16.
♠b2 ♠b6 17. ♗h2 ♠c7 18. f4
♠fc8 19. e5 ♠e8 20. ♠f5 ♠f8
21. exd6 1-0

Berkvens - Dolsma

1. e4 c5 2. ♠f3 ♠c6 3. d4 cxd4
4. ♠xd4 e5 5. ♠b5 d6 6. c4 a6
7. ♠5c3 ♠f6 8. ♠e2 ♠e6 9. O-
O ♠e7 10. ♠e3 O-O 11. ♠d5
♠xd5 12. cxd5 ♠b8 13. f3
♠bd7 14. a4 ♠c8 15. ♠a3
♠b6 16. a5 ♠a8 17. ♠c4 ♠d7
18. ♠a3 ♠h5 19. ♠c3 ♠f4 20.
♠c2 ♠g5 21. ♠c1 ♠xe2+ 22.
♠xe2 ♠xe3+ 23. ♠xe3 f5 24.
♠1c2 fxe4 25. fxe4 ♠g4 26.

♖e2 ♗xe2 27. ♠xe2 ♠cd8 28.
 ♜e3 ♠f7 29. ♠ec2 ♜f8 30. g3
 g6 31. ♜d1 ♜e8 32. ♜f2
 ♠dd7 33. ♜h3 h6 34. ♜f2 ♠c7
 35. ♜g2 ♠xc3 36. ♠xc3 ♜c7
 37. h4 ♜d7 38. ♜g4 h5 39.
 ♜f2 ♜b5 40. ♠e3 ♜e7 41.
 ♜h3 ♜d4 42. ♠c3 ♜d7 43.
 ♜g5 ♠f6 44. ♜h7 ♠f7 45.
 ♜g5 ♠f8 46. ♜g1 ♜e2+ 47.
 ♜g2 ♜xc3 48. bxc3 ♠c8 49.
 g4 ♠xc3 50. ♜e6 ♜e7 1-0

van Tellingen - Lammens

1. e4 c5 2. ♜f3 g6 3. d4 cxd4 4.
 ♜xd4 ♜g7 5. ♜e3 ♜c6 6.
 ♜c3 ♜f6 7. ♜c4 O-O 8. ♜b3
 d6 9. f3 ♜e5 10. ♗d2 ♜d7 11.
 O-O-O a5 12. a4 ♠c8 13. h4 h5
 14. ♜d5 ♜xd5 15. exd5 ♜c4
 16. ♜xc4 ♠xc4 17. b3 ♠c8 18.
 g4 hxg4 19. h5 ♗c7 20. h6 ♜f6
 21. c4 ♜h7 22. ♜g5 ♜xg5 23.
 ♗xg5 ♜xa4 24. ♜b2 ♗b6 25.
 ♗xe7 ♜xb3 26. ♗f6 ♜xd1+
 27. ♜a1 ♠g8 28. ♗xf7+ ♜h8
 29. ♗f6+ ♜h7 30. ♜e6 g5 31.
 ♗f7+ ♜h8 32. ♗g7+ ♠xg7 33.
 hxg7+ ♜g8 34. ♠h8+ ♜f7 35.
 ♠xc8 ♜c2 36. g8=♗+ ♜f6 37.
 ♗xg5+ 1-0

Ronde 3

van den Doel - Jonker

1. e4 d6 2. d4 ♜f6 3. f3 e5 4. d5
 g6 5. c4 ♜g7 6. ♜e2 O-O 7.
 ♜e3 ♜h5 8. ♜ec3 f5 9. ♜d2
 c6 10. ♗c2 ♜d7 11. O-O-O a6
 12. exf5 gxf5 13. g4 ♜f4 14.
 gxf5 cxd5 15. ♜xd5 ♜xd5 16.
 cxd5 ♜f6 17. ♠g1 ♜h8 18.
 ♜b1 ♜d7 19. ♜c3 ♠c8 20.
 ♜b1 b5 21. ♗d3 b4 22. ♜e4
 ♜xf5 23. ♠g5 ♜g6 24. ♠xg6

hxg6 25. ♜g5 ♗e8 26. ♜h3
 ♠c7 27. ♗e4 1-0

Hoogendoorn - Aubel

1. e4 c5 2. ♜f3 d6 3. d4 cxd4 4.
 ♜xd4 ♜f6 5. ♜c3 a6 6. ♜c4
 e6 7. ♜b3 b5 8. O-O ♜e7 9. f4
 O-O 10. e5 dxe5 11. fxe5 ♜fd7
 12. ♜e3 ♜xe5 13. ♗h5 ♜c4
 14. ♜xc4 bxc4 15. ♠ad1 ♗e8
 16. ♗f3 ♠a7 17. ♗g3 ♠b7 18.
 ♜h6 g6 19. ♜e4 ♠xb2 20.
 ♗c3 ♠b7 21. ♜xe6 1-0

van Delft - Veenstra

1. e4 e6 2. d3 d5 3. ♜d2 c5 4.
 g3 ♜c6 5. ♜g2 ♜f6 6. ♜gf3
 ♜d6 7. O-O O-O 8. ♠e1 ♗c7
 9. c3 h6 10. ♗e2 ♜d7 11. ♜g5
 d4 12. e5 ♜xe5 13. ♗e4 1-0

Ernst - van Beek

1. e4 e5 2. ♜f3 ♜c6 3. ♜b5 a6
 4. ♜xc6 dxc6 5. O-O f6 6. d4
 exd4 7. ♜xd4 c5 8. ♜b3 ♗xd1
 9. ♠xd1 ♜d7 10. ♜e3 b6 11.
 ♜c3 ♜d6 12. a4 ♜e7 13. a5
 ♜e5 14. axb6 cxb6 15. f4 ♜c7
 16. ♜d5 ♜xd5 17. exd5 ♜d6
 18. ♜d2 ♜d8 19. ♜c4 ♜c7 20.
 b4 ♠he8 21. ♜f2 ♜b5 22.
 ♜xd6 ♜xd6 23. bxc5+ bxc5 24.
 c4 ♜xc4 25. ♠ac1 ♠e4 26.
 ♜f3 1/2-1/2

Do - de Boer

1. e4 c5 2. ♜f3 e6 3. d4 cxd4 4.
 ♜xd4 ♜f6 5. ♜c3 d6 6. ♜d3
 ♜c6 7. ♜e3
 ♜e7 8. O-O O-O 9. ♜b3 a6 10.
 f4 b5 11. ♗f3 b4 12. e5 ♜d5
 13. ♜xd5 exd5
 14. ♗xd5 ♗c7 15. ♗e4 g6 16.
 f5 d5 17. ♗xd5 ♜xe5 18. ♗xa8
 ♜g4 19. ♜f4

♗b6+ 20. ♜h1 ♜b7 21. ♗xf8+
 ♜xf8 22. h3 ♜e3 23. ♠f2
 ♜xg2 24. ♠xg2 ♗f2
 25. ♠ag1 ♗xf4 26. ♠f1 ♗g3
 27. ♠ff2 ♜d6 28. ♜g1 ♜xg2
 29. ♠xg2 ♗e1+ 30.
 ♜f1 ♗e3+ 31. ♜h1 ♗xh3+ 32.
 ♜g1 ♗e3+ 33. ♜h1 ♗f3 34.
 ♜d3 ♗h3+ 35. ♜g1
 ♗e3+ 36. ♜f1 ♜g3 37. ♠e2
 ♗f3+ 38. ♜g1 0-1

Dambacher - Smit

1. e4 e5 2. ♜f3 d5 3. ♜xe5
 ♜d6 4. d4 dxe4 5. ♜f4 ♜f6 6.
 ♜c3 ♜bd7 7. f3 ♜h5 8. ♜e3
 ♜xe5 9. dxe5 ♜xe5 10. ♗xd8+
 ♜xd8 11. O-O-O+ ♜d7 12.
 ♜xe4 ♜f6 13. ♜g5 ♠f8 14.
 ♜c4 ♜e8 15. ♠he1 ♜e6 16.
 ♜xe6 fxe6 17. ♜xe6 ♠f7 18.
 ♜d4 ♜xd4 19. ♠xd4 ♠e7 20.
 ♜xc7+ 1-0

Loman - Willemze

1. e4 c5 2. ♜f3 d6 3. c3 ♜f6 4.
 ♜d3 g6 5. ♜c2 ♜g7 6. O-O O-
 O 7. h3 ♜c6 8. d4 cxd4 9. cxd4
 e5 10. d5 ♜e7 11. ♜c3 ♜h5
 12. ♜e3 h6 13. a4 ♜d7 14. a5
 ♜e8 15. ♜a4 ♜xa4 16. ♠xa4
 f5 17. ♜b5 fxe4 18. ♜d2 ♜f6
 19. ♗b3 ♜h7 20. ♜xe4 ♜xe4
 21. ♠xe4 ♗xa5 22. ♠a4 ♗d8
 23. ♜xa7 ♜f5 24. ♗xb7 ♜xe3
 25. fxe3 ♠xf1+ 26. ♜xf1 ♗f6+
 27. ♜g1 ♠f8 28. ♜b5 ♗f1+
 29. ♜h2 ♠f2 30. ♠g4 ♠xb2
 31. ♗c7 ♠xb5 32. ♗xd6 ♗f7
 33. e4 h5 34. ♠g3 ♜h6 0-1

Rommel - Berendsen

1. e4 ♜f6 2. ♜c3 ♜c6 3. ♜f3
 d5 4. e5 ♜d7 5. d4 ♜b6 6. ♜e2
 ♜f5 7. a3 e6 8. O-O ♜e7 9.
 ♜e3 g5 10. ♜e1 h5 11. ♜xh5
 ♜c4 12. b3 ♜4xe5 13. dxe5 d4

14. ♖f3 dxe3 15. ♜xc6+ bxc6
16. ♗f3 ♗f8 17. fxe3 ♗d2 18.
e4 ♜c5+ 19. ♗h1 ♜xh2+ 20.
♗xh2 g4 21. ♗f4 1-0

Dolsma - van Tellingen

1. e4 e6 2. d4 c5 3. ♖f3 cxd4 4.
♜xd4 ♜f6 5. ♜c3 d6 6. ♜e2
♜e7 7. ♜e3 ♜c6 8. O-O O-O
9. f4 a6 10. ♖f3 ♗c7 11. ♗e1
♜xd4 12. ♜xd4 e5 13. fxe5
dxe5 14. ♜e3 ♜c5 15. ♗h1
♜xe3 16. ♗xe3 ♜e6 17. ♜ad1
b5 18. a3 ♜ad8 19. ♗e2 ♜c4
20. ♗e3 ♜xf1 21. ♜xf1 ♜d4
22. ♜e2 ♜d7 23. ♜c3 ♜fd8
24. ♜f2 ♗xc3 25. bxc3 ♜d1+
26. ♜xd1 ♜xd1+ 27. ♜f1
♜xf1+ 28. ♗g1 ♜xg1+ 29.
♗xg1 ♜xe4 0-1

Lammens - Berkvens

1. ♜c3 ♜f6 2. e4 e5 3. ♖f3
♜c6 4. d4 ♜b4 5. ♜xe5 ♜xe4
6. ♗g4 ♜xc3 7. a3 ♜a5 8.
♗xg7 ♜e4+ 9. b4 ♗f6 10.
♗xf6 ♜xf6 11. bxa5 ♜xd4 12.
♜d3 d6 13. ♖f3 ♜xf3+ 14.
gxf3 ♜g8 15. ♜b2 ♗e7 16.
♗d2 ♜e6 17. ♜ae1 ♜d5 18.
♜e4 c6 19. ♜xh7 ♜g2 20.
♜d4 c5 21. ♜e3 ♜xe3 22.
♗xe3 ♜h8 23. ♜d3 ♜gxh2 24.
♜xh2 ♜xh2 25. f4 ♜h3+ 26.
♗d2 ♗d7 27. c4 ♜f3 28. ♜e4
♜f5 29. ♜e3 ♜xf2+ 30. ♗e1
♜xf4 31. ♜e2 ♜e4 32. ♜g3
♜e6 33. ♜f3 ♜xc4 34. ♗f2
♜xe2+ 35. ♗g3 ♜e6 36. a4
♜a2 0-1

Ronde 4

van Beek - van den Doel

1. d4 ♜f6 2. c4 c5 3. d5 b5 4.
cxb5 a6 5. ♜c3 axb5 6. e4 b4 7.
♜b5 d6 8. ♜f4 g5 9. ♜xg5

♜xe4 10. ♜f4 ♜g7 11. ♗e2
♜f6 12. ♜xd6+ ♗f8 13. ♜xc8
♗xc8 14. d6 exd6 15. ♜xd6+
♗g8 16. ♜d1 ♜c6 17. ♖f3
♗f5 18. ♗d3 ♜e8+ 19. ♜e2
♗xd3 20. ♜xd3 ♜e4 21. O-O
♜xb2 22. ♜h4 ♜d4 23. ♜xd4
♜xd4 24. ♜f4 ♜xf2 0-1

van Tellingen - Willemze

1. e4 e6 2. d4 d5 3. ♜c3 dxe4 4.
♜xe4 ♜d7 5. ♜d3 ♜c6 6. ♖f3
♜d7 7. O-O ♜gf6 8. ♜xf6+
♜xf6 9. b3 ♜d6 10. ♜b2 ♗d7
11. c4 O-O-O 12. b4 ♜g4 13.
d5 ♜a4 14. ♗d2 exd5 15. c5
♜f8 16. ♜d4 ♗e7 17. b5 g6
18. ♗b4 ♜g7 19. ♗xa4 ♜xd4
20. ♜xd4 ♗h4 21. h3 ♜e5 22.
c6 bxc6 23. bxc6 ♜de8 24.
♗xa7 ♜xc6 25. ♜a6+ ♗d7 26.
♜b5 ♜a8 27. ♗c5 1-0

Gorter - de Boer

1. e4 c5 2. c3 ♜f6 3. e5 ♜d5 4.
d4 cxd4 5. cxd4 e6 6. ♜c3
♜xc3 7. bxc3 ♗c7 8. ♗b3 d6
9. ♖f3 ♜d7 10. ♜a3 ♜c6 11.
♜b5 d5 12. ♜xf8 ♗xf8 13.
♜xc6 ♜xc6 14. O-O ♜a5 15.
♗b4+ ♗g8 16. ♜d2 ♜c8 17.
♜ac1 b6 18. f4 g6 19. g4 ♗d8
20. h3 h5 21. g5 ♗g7 22. ♜c2
♗d7 23. ♜fc1 ♜c6 24. a4
♜hc8 25. h4 ♜8c7 26. ♗g2
♗c8 27. ♗f3 ♗a6 28. ♗b5
♗b7 29. ♗g3 a6 30. ♗b4 ♜c4
31. ♜xc4 ♜xc4 32. ♗b3 ♗c6
33. a5 b5 34. ♗f3 b4 35. ♗e3
bxc3 36. ♗b6 ♗xb6 37. axb6
♜b7 38. ♜xc3 ♜xc3+ 39.
♜xc3 ♜xb6 40. ♜a3 ♗f8 41.
♗d3 ♗e7 42. ♗c2 ♗d7 43.
♜c3 ♜c6 44. ♜xc6 ♗xc6 45.
♗b3 ♗b5 0-1

Lammens - Loman

1. a3 ♜f6 2. ♜c3 d5 3. d3 c5 4.
♜f3 ♜c6 5. g3 e5 6. ♜g2 ♜e7
7. O-O ♜e6 8. e4 d4 9. ♜e2
♜d7 10. c4 a6 11. ♜e1 b5 12.
b3 bxc4 13. bxc4 h5 14. f4 f6 15.
f5 ♜f7 16. h3 ♜b6 17. ♗f2 a5
18. ♜d2 ♗d7 19. ♖f3 a4 20.
g4 hxg4 21. hxg4 ♜a5 22. ♜c1
♗c7 23. g5 ♗c6 24. g6 ♜xc4
25. dxc4 ♜axc4 26. ♜e1 ♜d6
27. ♜d3 ♜bc4 28. ♜c1 ♗c7
29. ♗e2 ♜ab8 30. ♜c2 ♜b3
31. ♜c1 ♜hb8 32. ♜d2 ♜xd2
33. ♜xc5 ♗xc5 34. ♜xc5 1-0

Hoogendoorn - van Delft

1. e4 g6 2. d4 ♜g7 3. ♜c3 d6 4.
♜e2 c6 5. h4 h5 6. ♜e3 ♗a5 7.
f3 b5 8. ♗f2 ♜d7 9. ♜h3 a6
10. a3 ♗c7 11. ♜g5 ♜gf6 12.
♗d2 ♜b7 13. b4 ♜h7 14.
♜xh7 ♜xh7 15. a4 ♜b6 16.
axb5 cxb5 17. ♜a3 ♜c8 18.
♜c1 ♜h8 19. ♜d1 d5 20. ♜c3
♗d7 21. ♜xc8+ ♗xc8 22. c4
♜xc4 23. ♜xc4 dxc4 24. ♜c3
♗d7 25. ♜d1 ♗f8 26. d5 ♜f6
27. ♜d4 e5 28. dxe6 ♗xe6 29.
♗f4 ♗g7 30. ♗e3 ♜xd4+ 31.
♜xd4 ♗f6 32. ♗xf6+ ♗xf6 33.
♜d6+ ♗e7 34. ♜b6 ♜c8 35.
♜d5+ ♗f8 36. ♗d4 ♗g7 37.
♗c5 ♜d8 38. ♗c6 ♜e6 39.
♜xa6 ♜xd5+ 40. exd5 c3 41.
♜a1 ♗f6 42. ♜c1 ♜c8+ 43.
♗xb5 ♗e5 44. ♗b6 ♗xd5 45.
♗b7 ♜c4 46. b5 c2 47. b6 ♗d4
48. ♗a8 ♜a4+ 49. ♗b8 ♗d3
50. b7 ♗d2 51. ♗c8 ♜c4+ 52.
♗d7 ♜b4 53. ♗c7 ♗xc1 54.
b8=♗ ♜xb8 0-1

Remmel - Dambacher

1. e4 d6 2. ♜e2 g6 3. ♜bc3
♜f6 4. g3 ♜g7 5. ♜g2 O-O 6.
O-O ♜bd7 7. d3 c6 8. h3 ♗c7

9. a4 ♖b8 10. ♜e3 a6 11. f4 b5
 12. axb5 axb5 13. ♖d2 ♗b6 14.
 f5 b4 15. ♗d1 c5 16. c3 ♜b7
 17. fxg6 fxg6 18. ♗f4 ♜c8 19.
 ♗h2 e5 20. ♗e2 bxc3 21.
 ♗dxc3 ♜e6 22. ♖ac1 ♖d7 23.
 ♗g1 ♗a4 24. ♗xa4 ♖xa4 25.
 ♗f3 ♖b3 26. ♜h6 ♖fb8 27.
 ♖a1 ♖b5 28. ♖a7 ♖b7 29.
 ♖xb7 ♖xb7 30. ♖f2 ♜xh6 31.
 ♖xh6 ♖xb2 32. ♖f1 c4 33.
 ♗g5 ♖e7 34. dxc4 ♜xc4 35.
 ♖a1 ♖b8 36. ♖h4 ♖g7 37.
 ♖d1 h6 38. ♖xd6 hxg5 39.
 ♖xg5 ♖f8 40. ♖d2 ♖e7 41.
 ♖c6 ♜e6 42. ♖g5 ♖f7 43.
 ♖xe6 ♖xe6 44. ♖xg6+ ♗h8
 1/2-1/2

Do - Dolsma

1. d4 ♗f6 2. ♗f3 d6 3. ♗c3 g6
 4. e4 ♜g7 5. ♜e2 ♗c6 6. O-O
 O-O 7. h3 e6 8. ♜e3 d5 9. e5
 ♗d7 10. ♖d2 f6 11. exf6 ♗xf6
 12. ♜g5 ♖e8 13. ♖fe1 ♖f7
 14. ♜h4 h6 15. ♜b5 ♜d7 16.
 ♜xc6 ♜xc6 17. ♗e5 ♖e8 18.
 ♖d3 ♗h7 19. ♖e3 ♗e4 20.
 ♗xe4 ♜xe5 21. ♗c5 ♜f6 22.
 ♜g3 ♖c8 23. c3 e5 24. dxe5
 ♜g7 25. ♖ad1 b6 26. ♗b3 ♖f7
 27. ♗d4 ♖e7 28. ♖e2 ♜b5 29.
 ♗xb5 ♖xb5 30. ♖de1 ♖e8 31.
 ♖d4 c6 32. b4 ♖d8 33. ♖g4
 ♖e6 34. f4 ♖f7 35. ♖f1 ♖f8
 36. ♖ef2 ♖e7 37. ♜h4 ♖e8
 38. f5 gxf5 39. ♖xf5 ♖xe5 40.
 ♖xf8 ♜xf8 41. ♜f6 ♖e4 42.
 ♖f5+ ♗g8 43. ♜d4 ♜d6 44.
 ♖f6 ♜e5 45. ♖xh6 ♜xd4+ 46.
 cxd4 ♖e6 47. ♖f8+ ♖xf8 48.
 ♖xe6+ ♗g7 49. ♖xc6 ♖f7 50.
 a4 ♖f5 51. ♖d6 ♗h7 52. ♖e7+
 ♗h8 53. ♖e5+ 1-0

Aubel - Veenstra

1/2-1/2

Ernst - Berendsen

1. e4 ♗f6 2. e5 ♗d5 3. ♗c3
 ♗xc3 4. bxc3 d5 5. ♖f3 e6 6.
 d4 b6 7. ♗h3 ♖d7 8. ♜d3 ♜a6
 9. O-O ♜xd3 10. cxd3 c5 11.
 dxc5 ♜xc5 12. d4 ♜f8 13. ♖d3
 ♗c6 14. f4 O-O-O 15. f5 g6 16.
 fxg6 fxg6 17. ♗g5 ♜e7 18.
 ♗f7 ♗b7 19. ♜h6 ♗a5 20.
 ♖xh8 ♖xh8 21. ♖f7 ♗c4 22.
 ♖af1 ♖e8 23. ♖xh7 ♗xe5 24.
 ♖h3 ♗a6 25. ♜g5 ♗c6 26.
 ♖d3+ ♗a5 27. a4 a6 0-1

Smit - Berkvens

1. c3 ♗f6 2. g3 g6 3. ♜g2 ♜g7
 4. e4 O-O 5. d3 ♗c6 6. ♗f3 e5
 7. h4 ♖e8 8. h5 ♗xh5 9. ♖xh5
 gxh5 10. ♗h4 ♗e7 11. ♖xh5
 ♗g6 12. ♗f5 d6 13. ♗xg7
 ♗xg7 14. ♗d2 ♖f6 15. ♗f3
 ♖h8 16. ♜g5 ♖e6 17. O-O-O
 h6 18. ♜e3 ♖g4 19. ♖h2 ♜d7
 20. ♗d2 ♖ag8 21. f3 ♖e6 22.
 f4 ♗e7 23. f5 ♖f6 24. ♗f3 ♗f8
 25. d4 ♗e8 26. dxe5 dxe5 27.
 ♖g1 ♖xg3 28. ♜f2 ♖xf3 29.
 ♜xf3 ♖g5+ 30. ♗c2 ♖xg1 31.
 ♖xg1 ♖g8 32. ♖h1 ♖h8 33.
 ♜e3 ♗g8 0-1

Ronde 5

Willemze - van Delft

1. b3 e5 2. ♜b2 ♗c6 3. e3 d5 4.
 ♜b5 ♜d6 5. f4 ♖h4+ 6. g3
 ♖e7 7. ♗c3 ♗f6 8. ♗f3 exf4 9.
 gxf4 ♜xf4 10. ♖e2 ♜d6 11. O-
 O-O ♜d7 12. ♖hg1 ♖g8 13.
 ♜xc6 ♜xc6 14. ♗d4 ♜d7 15.
 ♖f3 c6 16. ♖de1 O-O-O 17. e4
 dxe4 18. ♗xe4 ♗xe4 19. ♖xe4
 ♖f6 20. ♖e3 ♖h6 21. ♖d3
 ♗b8 22. ♗f3 f5 23. ♖a4 c5 24.
 ♖h4 ♖e6 25. ♖e1 ♖d5 26.
 ♖xh7 ♜c6 27. ♗h4 ♜f4
 1/2-1/2

Berkvens - Hoogendoorn

1. e4 ♗c6 2. d4 d5 3. e5 ♜f5 4.
 ♗e2 ♗b4 5. ♗a3 c5 6. dxc5
 ♖a5 7. ♜d2 ♜xc2 8. ♜xb4
 ♖xb4+ 9. ♖d2 ♖xd2+ 10.
 ♗xd2 ♜a4 11. ♗c3 ♜c6 12.
 ♗ab5 ♗d7 13. ♖b1 ♗h6 14. f4
 ♗f5 15. ♜d3 e6 16. ♜xf5 exf5
 17. b4 ♜xb5 18. ♗xb5 a5 19.
 a3 axb4 20. axb4 ♖a2+ 21. ♗e3
 ♖xg2 22. ♖hd1 ♖xh2 23.
 ♖xd5+ ♗c6 24. ♗c3 ♖h3+ 25.
 ♗d4 ♜e7 26. b5+ ♗c7 27.
 ♗c4 ♖a8 28. ♖d4 ♜h4 29.
 b6+ ♗c8 30. c6 ♖a3 31. cxb7+
 ♗xb7 32. ♖d7+ ♗c8 33. b7+
 ♗xd7 34. b8=♖ ♖axc3+ 35.
 ♗b4 ♜e7+ 0-1

Gorter - Lammens

1. e4 e5 2. ♗c3 ♜c5 3. g3 ♗f6
 4. ♜g2 ♗c6 5. ♗ge2 ♗g4 6.
 O-O h5 7. h3 h4 8. ♗a4 ♗xf2 9.
 ♖xf2 ♜xf2+ 10. ♗xf2 hxg3+
 11. ♗xg3 ♖h4 12. ♖g4 d5 13.
 ♖xh4 ♖xh4 14. exd5 ♗d4 15.
 c4 ♗c2 16. ♖b1 ♖xc4 17. ♗c3
 ♖f4+ 18. ♗g1 ♗e1 19. ♗ce2
 ♗xg2 20. ♗xg2 ♖h4 21. ♗g1
 ♖d4 22. ♗f3 ♖xd5 23. b3 b6
 24. ♜a3 ♜b7 25. ♖e1 ♖xd2+
 26. ♖e2 ♖xe2+ 27. ♗xe2 O-O-
 O 28. ♗f2 ♜xf3 29. ♗xf3 ♖d2
 30. ♜f8 g6 31. a3 ♖d3+ 32.
 ♗e4 ♖xh3 33. ♗xe5 0-1

Berendsen - Smit

1. e4 e5 2. ♗f3 d5 3. ♗c3 d4 4.
 ♗e2 ♜d6 5. ♗g3 ♜e6 6. c3 c5
 7. ♜b5+ ♗c6 8. O-O h5 9. d3
 ♗ge7 10. ♗g5 ♖d7 11. ♗xe6
 ♖xe6 12. ♜c4 ♖g6 13. f4 ♖g4
 14. ♜xf7+ ♗xf7 15. fxe5+ ♗e6
 16. ♖b3+ ♗xe5 17. ♜f4+
 ♖xf4 18. ♖xf4 ♗xf4 19. ♖e6
 ♖h6 20. ♖f1+ ♗g5 21. ♖f5+

☞xf5 22. ♖xf5+ ♜h4 23. ♚e2
♜g6 24. ♖xg6 *

Aubel - Dolsma

1. ♚f3 ♚f6 2. c4 g6 3. g3 ♜g7
4. ♜g2 O-O 5. O-O d6 6. ♚c3
♜f5 7. d3 c6 8. ♜b1 e5 9. b4
♚bd7 10. ♚d2 ♜b8 11. b5 c5
12. a4 ♜h8 13. h3 ♜e6 14. g4
♚e8 15. ♚de4 f5 16. gxf5
♜xf5 17. ♜g5 ♚df6 18. e3
♖d7 19. ♜h2 h6 20. ♜xf6
♚xf6 21. ♚xf6 ♜xf6 22. ♜g1
♜g7 23. ♖f1 ♜h7 24. ♜e4 g5
25. ♖g2 ♜f7 26. ♜bf1 ♜h8
27. ♜xf5 ♖xf5 28. ♖e4 b6 29.
♖xf5 ♜xf5 30. ♜g2 1-0

Loman - Veenstra

1. e4 c6 2. d4 d5 3. ♚c3 g6 4.
e5 h5 5. ♜e3 ♚h6 6. f4 ♜f5 7.
h3 h4 8. ♚f3 e6 9. ♜e2 ♚a6
10. a3 ♚c7 11. O-O ♜e4 12.
♚g5 ♚f5 13. ♜f2 ♜e7 14.
♚cxe4 dxe4 15. ♚xe4 ♖d7 16.
♖d2 ♜d8 17. ♜ad1 b5 18. c4
bxc4 19. ♜xc4 ♚d5 20. b4 ♜f7
21. ♖c1 ♜g7 22. ♜fe1 ♜a8
23. ♜xd5 ♖xd5 24. ♖c3 a5 25.
♚c5 axb4 26. axb4 ♜a2 1-0

Dambacher - Ernst

1. a3 g6 2. g3 ♜g7 3. ♜g2 d5
4. ♚f3 ♚f6 5. O-O O-O 6. d3
b6 7. ♚bd2 ♜b7 8. c4 ♚bd7 9.
b4 dxc4 10. ♚xc4 ♚e4 11.
♜b2 ♜xb2 12. ♚xb2 ♚d6 13.
♚c4 ♚f6 14. ♖b3 ♜d5 15. b5
♚d7 16. ♚fe5 ♚xe5 17. ♜xd5
♚dxc4 18. dxc4 ♜b8 19. ♜fd1
♖c8 20. f4 ♚d7 21. ♜d2 ♚c5
22. ♖c2 ♖g4 23. ♜ad1 ♜g7
24. ♖c3+ f6 25. e4 g5 26. f5
♜bd8 27. ♖e3 ♜d7 28. ♜f1
♜fd8 0-1

de Boer - van Beek

1. e4 e5 2. ♚f3 ♚c6 3. ♜b5 a6
4. ♜a4 ♚f6 5. O-O ♚xe4 6. d4
b5 7. ♜b3 d5 8. ♚xe5 ♚xe5 9.
dxe5 c6 10. c3 ♜e7 11. ♜e3 g5
12. a4 ♜b8 13. axb5 axb5 14.
♜c2 ♖c7 15. b4 g4 16. f3 ♚g5
17. ♚d2 h5 18. f4 ♚e6 19. ♚b3
♚g7 20. f5 ♜h4 21. ♜d4 ♜g8
22. ♖e2 ♜g5 23. e6 f6 24. ♜a7
♜b7 25. ♜fa1 ♜f8 26. ♜c5
♜f4 27. g3 ♜e5 28. ♖e3 ♜g8
29. ♜xb7 ♜xb7 30. ♜a7 h4 31.
♚a5 hxg3 32. ♜xb7 gxh2+ 33.
♜h1 g3 34. ♜xc7 g2+ 35.
♜xg2 ♚xf5+ 36. ♜h1 ♜xc7
37. ♜xf5 ♜e5 38. ♚xc6 1-0

vd Doel - van Tellingen

1. e4 c5 2. c3 d5 3. exd5 ♖xd5
4. d4 e6 5. ♚f3 ♚f6 6. ♜e3
cxd4 7. cxd4 ♚c6 8. ♚c3 ♖d8
9. a3 ♜e7 10. ♜d3 O-O 11. O-
O b6 12. ♖e2 ♜b7 13. ♜ad1
♖c7 14. ♜fe1 ♜ad8 15. ♜g5
♚d5 16. ♖e4 g6 17. ♖h4 f6
18. ♜c1 f5 19. ♜g5 ♜c8 20.
♚xd5 ♜xd5 21. ♜c4 ♜d6 22.
d5 ♜xg5 23. ♚xg5 exd5 24.
♜xd5 ♜xd5 25. ♜xd5+ ♜h8
26. ♜xc6 1-0

Rommel - Do

1. e4 g6 2. d4 ♜g7 3. ♚c3 d6 4.
f4 ♚f6 5. ♚f3 O-O 6. ♜d3 c5
7. dxc5 dxc5 8. ♜e3 ♚bd7 9. e5
♚g4 10. ♜g1 b6 11. e6 fxe6 12.
♚g5 ♚df6 13. ♖e2 ♖d6 14.
g3 ♜b7 15. ♚ce4 ♖c6 16.
♜b5 ♖xb5 17. ♖xb5 ♚xe4 18.
♖d7 ♚xg5 19. ♖xb7 ♜xb2 20.
fxg5 ♜xa1 21. ♖e4 ♚e5 22.
♜e3 ♚f3+ 23. ♜e2 ♚d4+ 24.
♜xd4 ♜xd4 25. ♖xe6+ ♜h8
26. ♜f1 ♜xf1 27. ♜xf1 ♜f8+
28. ♜g2 ♜f2+ 29. ♜h3 ♜f5

30. ♖xe7 a5 31. ♖d8+ ♜g7 32.
♖xb6 ♜xg5 1-0

Ronde 6

Ernst - Willemze

1. e4 c5 2. ♚c3 ♚c6 3. ♚f3 g6
4. h4 h5 5. b3 ♜g7 6. ♜b2 d6 7.
♜d3 ♜g4 8. ♜e2 ♚f6 9. ♚d5
e6 10. ♚xf6+ ♜xf6 11. ♜xf6
♖xf6 12. c3 O-O 13. ♚g5
♜xe2 14. ♖xe2 d5 15. O-O
dxe4 16. ♚xe4 ♖xh4 17. ♚xc5
b6 18. ♚e4 ♜ad8 19. g3 ♖e7
20. d4 f5 21. ♚d2 e5 22. ♖c4+
♜h7 23. ♖xc6 e4 24. ♚c4 h4
25. ♜g2 hxg3 26. fxg3 ♜f6 27.
♖b5 e3 28. ♖e5 ♖b7+ 29. ♜f3
♜g7 30. ♖xe3 f4 31. gxf4
♜df8 32. ♜e1 ♜8f7 33. ♚e5
♜f8 34. ♚g4 ♜6f7 35. ♖e5+
1-0

Lammens - Dambacher

1. ♚c3 e5 2. ♚f3 ♚c6 3. d4
exd4 4. ♚xd4 ♜c5 5. ♚f5 ♖f6
6. e4 ♚ge7 7. ♚e3 O-O 8. ♜d3
d6 9. O-O ♚e5 10. ♚cd5 ♚xd5
11. ♚xd5 ♖h4 12. g3 ♖h3 13.
♚f4 ♖h6 14. ♜e2 g5 15. ♚d5
f5 16. exf5 ♜xf5 17. ♚e7+
♜h8 18. ♚xf5 ♜xf5 19. ♜e3
♜xe3 20. fxe3 ♜af8 21. ♜xf5
♜xf5 22. ♖d4 ♖f6 23. ♖xa7
♖f8 24. ♜f1 ♜xf1+ 25. ♜xf1
♚f3+ 26. ♜g2 ♚e1+ 27. ♜g1
♚f3+ 28. ♜h1 ♚e1 0-1

Veenstra - Gorter

1. e4 e6 2. d3 d5 3. ♚d2 ♚f6 4.
g3 dxe4 5. dxe4 e5 6. ♜g2 ♚c6
7. ♚gf3 ♜c5 8. O-O O-O 9.
♚c4 ♖e7 10. ♜g5 h6 11. ♜xf6
♖xf6 12. ♚e3 ♜xe3 13. fxe3
♖e7 14. ♖e2 ♜e6 15. ♚h4
♖c5 16. ♜f2 ♚e7 17. b3 ♚g6
18. ♚f5 ♜ad8 19. ♜af1 ♜d7

20. ♖h3 ♜fd8 21. ♜h5 ♜h7
 22. ♜xh6 gxf6 23. ♜xe6 ♜xe3
 24. ♜xd7 ♜xd7 25. ♜f3 ♜xf3
 26. ♜xf3 ♜g7 27. ♜d3 ♜xd3
 28. cxd3 ♜e7 29. ♜c1 c6 30.
 ♜f2 b6 31. ♜e3 c5 32. b4 cxb4
 33. ♜c7 ♜f6 34. ♜xa7 ♜e6
 35. ♜a6 ♜c8 36. ♜a4 ♜d6 37.
 ♜xb4 ♜c6 38. ♜c4+ 1-0

van Tellingen - Rimmel

1. e4 c5 2. ♜f3 e6 3. d4 cxd4 4.
 ♜xd4 ♜b6 5. ♜b3 ♜c7 6.
 ♜e2 a6 7. O-O ♜f6 8. ♜c3 b5
 9. ♜f3 ♜c6 10. ♜e2 ♜b7 11.
 e5 b4 12. ♜a4 ♜xe5 13. ♜xb7
 ♜eg4 14. ♜f4 ♜xb7 15. h3
 ♜d5 16. ♜xg4 ♜xf4 17. ♜xf4
 ♜b5 18. ♜f3 ♜c8 19. ♜ad1
 ♜xa4 20. ♜fel ♜e7 21. ♜d4
 O-O 22. ♜e5 ♜f6 23. b3 ♜xa2
 24. ♜h5 ♜xd4 25. ♜xd4 ♜xc2
 26. ♜dh4 ♜c3 27. ♜e4 f5 28.
 ♜xb4 ♜c1+ 29. ♜h2 ♜xf2 30.
 ♜xh7 ♜g1+ 31. ♜g3 ♜e3+
 32. ♜h2 ♜e5+ 33. ♜f4 ♜xh7
 0-1

Dolsma - Berendsen

1. e4 d5 2. exd5 ♜f6 3. ♜c4
 ♜xd5 4. ♜f3 ♜g4 5. h3 ♜h5
 6. d3 e6 7. O-O ♜e7 8. ♜c3 c6
 9. ♜e3 ♜d7 10. ♜xd5 cxd5 11.
 d4 O-O 12. ♜f4 a6 13. ♜d3
 ♜c8 14. ♜ac1 ♜g6 15. ♜d2
 ♜b4 16. a3 ♜xc3 17. bxc3 ♜e7
 18. ♜b1 b5 19. ♜b3 ♜b6 20.
 ♜e5 ♜c4 21. ♜xc4 ♜xc4 22.
 ♜b4 ♜fc8 23. ♜xc4 ♜xc4 24.
 ♜a1 ♜d7 25. ♜b1 ♜c6 26.
 ♜b3 h6 27. f3 a5 28. ♜g3 a4
 29. ♜b2 ♜xc3 30. ♜e1 ♜xa3
 31. ♜b4 ♜a1 32. ♜f2 a3 33.
 ♜b3 ♜xc2+ 34. ♜d2 ♜d1 35.

♜e2 ♜xd2+ 36. ♜xd2 ♜xb3
 37. ♜a5 a2 0-1

Do - van Beek

1. e4 e5 2. ♜f3 ♜c6 3. ♜b5 a6
 4. ♜a4 ♜f6 5. O-O ♜xe4 6. d4
 b5 7. ♜b3 d5 8. dxe5 ♜e6 9.
 ♜e3 ♜e7 10. c3 O-O 11. ♜c2
 ♜g4 12. ♜f4 f6 13. ♜d3 fxe5
 14. ♜xe5 ♜d6 15. ♜xc6 ♜xc6
 16. ♜g3 ♜f5 17. ♜e2 ♜ae8
 18. ♜xe4 ♜xe4 19. ♜d2 ♜g6
 20. ♜b3 ♜f6 21. ♜d2 ♜c4 22.
 ♜ad1 c6 23. ♜a5 ♜c5 24.
 ♜b7 ♜b6 25. ♜d6 ♜d8 26.
 ♜fel a5 27. ♜e2 ♜h8 28. h4
 h6 29. ♜g4 ♜h7 30. ♜e3 b4
 31. ♜de1 bxc3 32. bxc3 c5 33.
 ♜e6 ♜b2 34. ♜h5 ♜xc3 35.
 ♜f7+ ♜xf7 36. ♜xf7 ♜g8 37.
 ♜g6 ♜xe6 38. ♜xe6 ♜c1+ 39.
 ♜h2 ♜f8 40. ♜d6 ♜g8 41.
 ♜xf6 gxf6 42. ♜xf6+ ♜h7 43.
 ♜f5+ ♜g6 44. h5 ♜g5 45.
 hxg6+ ♜xg6 1-0

Hoogendoorn - de Boer

1. e4 c5 2. ♜f3 e6 3. c3 b6 4. d4
 ♜b7 5. ♜d3 ♜f6 6. ♜g5 h6 7.
 ♜xf6 ♜xf6 8. O-O g6 9. ♜a3
 ♜d8 10. d5 a6 11. ♜e2 b5 12.
 ♜ad1 ♜c7 13. d6 ♜xd6 14.
 ♜xb5 ♜e7 15. ♜a4 ♜c6 16. e5
 ♜f8 17. ♜c4 ♜g7 18. ♜d6
 ♜ad8 19. ♜d3 ♜hf8 20. ♜d2
 f5 21. f4 ♜a8 22. ♜2c4 ♜a5
 23. ♜fd1 ♜xc4 24. ♜xc4 ♜c6
 25. ♜xc6 ♜xc6 26. ♜d2 ♜f7
 27. ♜xd7 ♜xd7 28. ♜xd7
 ♜xd7 29. ♜xd7 ♜a8 1-0

Aubel - Berkvens

1. ♜f3 ♜f6 2. c4 g6 3. g3 ♜g7
 4. ♜g2 O-O 5. O-O d6 6. ♜c3

c5 7. d4 ♜bd7 8. b3 ♜b8 9.
 ♜b2 a6 10. a4 cxd4 11. ♜xd4
 ♜c5 12. b4 ♜e6 13. a5 ♜xd4
 14. ♜xd4 ♜e6 15. ♜fc1 ♜d7
 16. ♜f4 ♜e5 17. ♜a4 ♜d7 18.
 ♜d4 ♜xa4 19. ♜xa4 ♜d7 20.
 ♜a2 ♜bc8 21. ♜cc2 ♜c6 22.
 ♜xg7 ♜xg7 23. ♜d2 ♜g8 24.
 h4 ♜d8 25. h5 b6 1/2-1/2

van den Doel - van Delft

1. e4 c5 2. b3 ♜c6 3. ♜b2 d6 4.
 ♜b5 e6 5. ♜f3 ♜d7 6. O-O a6
 7. ♜xc6 ♜xc6 8. ♜e1 ♜f6 9.
 d3 ♜e7 10. ♜bd2 O-O 11. e5
 dxe5 12. ♜xe5 ♜c8 13. ♜xc6
 ♜xc6 14. ♜c4 ♜d7 15. ♜e5
 ♜xe5 16. ♜xe5 ♜f6 17. ♜e2
 ♜xe5 18. ♜xe5 ♜d4 19. ♜e4
 ♜xe5 20. ♜xe5 ♜d8 21. ♜ae1
 ♜f8 22. f4 g6 23. ♜f2 h5 24. h3
 ♜g7 25. g3 ♜d4 26. ♜e3 b6
 27. ♜e4 ♜cd6 28. ♜xd4 ♜xd4
 29. c3 ♜d7 30. ♜d1 ♜f6 31.
 ♜e4 ♜c7 32. h4 ♜e7 33. c4
 ♜d7 34. d4 a5 35. d5 ♜d6 36.
 ♜e5 f5 1/2-1/2

Smit - Loman

1. c3 ♜f6 2. g3 c5 3. ♜g2 ♜c6
 4. d4 d5 5. dxc5 a5 6. c4 ♜f5 7.
 cxd5 ♜b4 8. ♜c3 ♜c2+ 9. ♜f1
 e5 10. e4 ♜xa1 11. exf5 ♜xc5
 12. ♜e3 ♜xe3 13. fxe3 ♜b6
 14. ♜xa1 ♜xe3 15. ♜e1 ♜d3+
 16. ♜e2 ♜xf5+ 17. ♜f3 O-O
 18. ♜xe5 ♜c2 19. ♜e2 ♜c1+
 20. ♜d1 ♜fe8 21. ♜d2 ♜c4+
 22. ♜g1 ♜e2 23. ♜e3 ♜xd2
 24. ♜xc4 ♜e2 25. ♜d4 ♜ee8
 26. h3 ♜ad8 27. d6 ♜e4 28.
 ♜b5 ♜xg3 29. ♜xb7 ♜xh1 30.
 ♜xh1 *

